

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΥΕΙΣ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ
ΤΟΥ ΧΑΝΔΑΚΑ ΤΟ 17ο ΑΙΩΝΑ

ΑΝΑΤΥΠΟ

Από την Περιοδική έκδοση της Ιστορικής Λαογραφικής
και Αρχαιολογικής Εταιρείας Κρήτης

ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, Περίοδος Δ' - Τόμος 2

ΧΑΝΙΑ 1988

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΥΪΕΙΣ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ
ΤΟΥ ΧΑΝΔΑΚΑ ΤΟ 17ο ΑΙΩΝΑ

ΑΝΑΤΥΠΟ

Από την Περιοδική έκδοση της Ιστορικής Γεωγραφικής
και Αρχαιολογικής Εταιρείας Κρήτης

ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, Περίοδος Δ' - Τόμος 2

ΧΑΝΙΑ 1988

ΟΥΨΕΙΣ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΧΑΝΔΑΚΑ ΤΟ 17ο ΑΙΩΝΑ *

Ο 17ος αιώνας αποτελεί την κρισιμότερη περίοδο της ναυτιλίας στο χώρο της Μεσογείου¹. Τα σημάδια της οικονομικής παρακμής της Βενετίας, που μέχρι τότε ήταν η σπουδαιότερη ναυτική δύναμη, αρχίζουν να γίνονται εμφανή. Οι μεγάλες ανακαλύψεις του 15ου αιώνα σε συνδυασμό με την κατασκευή γρήγορων και ευέλικτων πλοίων από τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη, οι τουρκοβενετικοί πόλεμοι και η απώλεια της Κύπρου ήταν οι κυριότερες αιτίες της αποδυνάμωσης του βενετικού εμπορίου². Παράλληλα, στο μεσογειακό χώρο, ήδη από τον προηγούμενο αιώνα, είχε αρχίσει η διείσδυση των ξένων εμπόρων, Άγγλων, Γάλλων και Ολλανδών, γεγονός με σοβαρές επιπτώσεις στο εμπόριο της Γαληνοτάτης³. Επί πλέον, η οικονομική παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η γενικότερη εξάντληση των ναυτικών δυνάμεων

* Ευχαριστώ θερμά την καθηγήτρια κ. Χρύσα Μαλτέζου για τις χρήσιμες υποδείξεις της στη σύνταξη της μελέτης αυτής.

1. *Λεονταρίτης*, 22 - 25.

2. Για τα αίτια της οικονομικής παρακμής της Βενετίας, βλ. G. Luzzato, *La decadenza di Venezia dopo le scoperte geografiche nella tradizione e nella realtà*, *Archivio Veneto* 34 - 35 (1954), 162 - 181. Επίσης βλ. D. Sella, "Il declino dell' emporio realtino", στον τόμο *La Civiltà veneziana nell' Età barocca*, Firenze 1959, 99 - 121. Βλ. και στο κλασικό πλέον έργο του F. Braudel, *La Méditerranée et le monde méditerranéen à l' époque de Philippe II*, τ. 1, Paris 1976, 266 - 269. Ειδικότερα για την κρίση της ναυπηγικής, σαν αίτιο της οικονομικής παρακμής της Βενετίας βλ. F. C. Lane, "Venetian Shipping during the Commercial Revolution", στο *Venice and History*, Baltimore 1966, 3 - 34. Ένώ ό A. Tenenti, *Naufrages, Corsaires et Assurances maritimes à Venise 1592 - 1609*, Paris 1959, 13 - 27 αναφέρει ότι ένα από τα κυριότερα αίτια της παρακμής της Βενετίας ήταν η αύξηση των ναυλώσεων ξένων πλοίων από βενετούς εμπόρους. Για την πολιτική της Βενετίας μετά τη ναυμαχία της Ναυπάκτου βλ. F. Sassi, "La politica navale veneziana dopo Lepanto", *Archivio Veneto*, 38 - 41 (1946 - 47), 103 - 135.

3. R. Mantran, "La navigation venitienne et ses concurrentes en Méditerranée orientale aux XVIIe et XVIIIe siècles", στον τόμο *Mediterraneo e Oceano Indiano*, (Atti del sesto Colloquio Internazionale di Storia Marittima, Venezia 1962), Firenze 1970, 375 - 387 και *Λεονταρίτης*, 10.

τῆς Μεσογείου, εὐνοοῦσαν τὴν πειρατεία καὶ τὸ λαθρεμπόριο, πού γνώρισαν μεγάλη ἔξαρση κυρίως στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 17ου αἰώνα⁴.

Παρ' ὅλες ὅμως τὶς ἀντιξοότητες, τὸ ἐμπόριο τῆς Ἀνατολῆς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι κερδοφόρο καὶ ἡ Μεσόγειος παραμένει ὁ πόλος ἑλξης ὄλων τῶν ἐμπορευομένων⁵. Ἡ Κωνσταντινούπολη, ἡ Σμύρνη, ἡ Κύπρος, ἡ Συρία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Κρήτη καὶ τὰ νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους ἀποτελοῦσαν τὰ σπουδαιότερα ἐξαγωγικά καὶ διαμετακομιστικά κέντρα⁶. Ἡ Βενετία εἶχε τὸν ἔλεγχο τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ ἐμπορίου καὶ ἀνταγωνίζοταν τοὺς Ἀγγλους, τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ὀλλανδοὺς πού εἶχαν στὰ χέρια τους τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο τῆς Τουρκίας. Ἡ μεγάλη σὲ διάρκεια εἰρηνικὴ περίοδος πού ἀκολούθησε τὴ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου (1571), ἀλλὰ καὶ διάφοροι ἄλλοι οικονομικοὶ παράγοντες, ὁ κυριότερος ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦταν ἡ ἔλλειψη σιτηρῶν στὰ τέλη τοῦ 16ου αἰώνα, ἀναζωπύρωσαν τὸ ἐμπόριο τῆς Ἀνατολῆς καὶ προσέλκυσαν τοὺς βορειοευρωπαίους ἐμπόρους στὴ Μεσόγειο⁷.

Ὁ ρόλος τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὴν κρίσιμη αὐτὴ φάση τῆς ναυσιπλοΐας ἦταν καθοριστικὸς γιὰ τὴ μετέπειτα ἀνάπτυξη τῆς ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας. Ἀπὸ τὸ 16ο αἰώνα, καρaboκῦρηδες μὲ δικὰ τους ἢ καὶ ξένα πλοῖα ταξίδευαν σὲ ὅλη τὴ Μεσόγειο, ἢ καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὴν, ἐπενδύοντας ἀξιόλογα κεφάλαια στὸν πιὸ παραγωγικὸ καὶ κερδοφόρο τομέα τῆς οἰκονομίας, τὴ ναυτιλία⁸. Ἕλληνες ἔμποροι καὶ ναυτικοὶ εἶχαν ἐγκατασταθεῖ σὲ ὅλα τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα, τὴ Βενετία, τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια, καὶ ἡ δραστηριότητά τους, ἀρχικὰ περιορισμένη στὴ διεξαγωγή τοῦ παράκτιου ἐμπορίου, ἐπεκτάθηκε σύντομα στὸ χῶρο τῶν διεθνῶν ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων⁹.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία πού ἀναπτύχθηκε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ στὶς βενετοκρατούμενες ἰδιαιτέρα περιοχὲς ἔχει ἐλάχιστα ἐρευνηθεῖ¹⁰. Εἰδικότερα γιὰ τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς Κρήτης, τὸ Χάνδακα, ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ἐξαγωγικά καὶ ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, ὑπάρχουν ἔμμεσες μόνον καὶ ἀποσπασματικὲς πληροφορίες¹¹. Ἐπὶ πλέον, οἱ μελέτες

4. *Λεονταρίτης*, 20 - 21

5. *Λεονταρίτης*, 24 - 25.

6. Α. Ε. Βακαλόπουλου, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, τ. 2, Θεσσαλονίκη 1976, 486 - 504.

7. *Λεονταρίτης*, 12 καὶ 24 - 25.

8. *Παναγιωτοπούλου*, 303.

9. *Λεονταρίτης*, 25.

10. Ἡ μοναδικὴ μελέτη πού ἔχει γραφτεῖ εἶναι τῆς *Παναγιωτοπούλου*, 284 - 352. Σημαντικὲς εἰδήσεις ὑπάρχουν στὸ ἄρθρο τοῦ *Λεονταρίτη*, 3 - 29. Ἐνδιαφέροντα εἶναι ἐπίσης τὰ στοιχεῖα πού παρέχει ὁ *Πλουμίδης*, 114 - 121.

11. Τὴν ἔλλειψη μελετῶν γενικότερα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἱστορία τῆς Κρήτης, τὸ ἐμπόριό της καὶ τὶς συναλλαγές της μὲ ἄλλες χῶρες, ἐπισημαίνει ὁ Μ. Ι. Μανούσκακας,

πού μέχρι τώρα ἔχουν γραφεῖ καλύπτουν τοὺς πρώτους αἰῶνες τῆς βενετικῆς κυριαρχίας στὴν Κρήτη¹² καὶ δὲν ἐπεκτείνονται στὸ 16ο καὶ 17ο αἰ., ὅπου ἐντοπίζεται ἡ μεγαλύτερη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τοῦ νησιοῦ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βενετοκρατίας¹³.

Τὸ κενὸ αὐτὸ ἀποσκοπεῖ νὰ καλύψει ἡ παρούσα μελέτη με βάση τὸ ἀνέκδοτο ὕλικὸ τοῦ ἀρχείου τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης (*Duca di Candia*)¹⁴. Πρόκειται γιὰ ἐγγυητικὲς πράξεις ποὺ περιέχονται σὲ δυὸ τετράδια (*quaderni*) μεῖ τίτλο: *Carghi e spazzamenti di vasselli* («*Pieggierie*», 1608 - 1640). Στὰ τετράδια αὐτὰ καταχωρίζονταν οἱ ἐγγυήσεις ποὺ δίνονταν γιὰ τὸ φορτίο τῶν πλοίων, τὰ ὅποια ἐπρόκειτο ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὸ λιμάνι τοῦ Χάνδακα· δηλαδὴ ὅτι δὲ μετέφεραν δούλους ἢ δοῦλες, οὔτε λάδι περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐπιτρεπόμενη σύμφωνα με τοὺς νόμους ποσότητα οὔτε ἄλλα ἀπαγορευμένα εἶδη (*Carico proibito*)¹⁵. Στὸ πρῶτο τετράδιο ποὺ καλύπτει τὴν περίοδο

«Σύντομος ἐπισκόπησης τῶν περὶ τὴν Βενετοκρατουμένην Κρήτην ἐρευνῶν», *Κρητικὰ Χρονικά*, 23 (1971), 273 - 274.

12. Κ. Δ. Μέρτζιου, «Ἡ ναυτιλιακὴ κίνησις τοῦ Χάνδακος κατὰ τὰ ἔτη 1359 - 1360», *Πεπραγμένα τοῦ Β' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, τ. 3, Ἀθῆναι 1968, 173 - 176. Ἐπίσης βλ. Μ. Abrate, «Creta - colonia veneziana nei secoli XIII - XV», *Economia e Storia*, 3(1957), 251 - 277· F. Thiriet, «Candie, grande place marchande dans la première moitié du XVe siècle», *Κρητικὰ Χρονικά*, 15 - 16 (1961 - 1962), 338 - 352. Γιὰ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις τῆς Κρήτης μεῖ ἄλλες χῶρες τὴν ἴδια περίοδο, βλ. C. Verlinden, «Rapports économiques entre la Flandre et la Crète à la fin du moyen âge», *Revue Belge de Philologie et d' Histoire*, 14(1935), 448 - 456· W. R. Lowder, «Candie Wyne. Some documents relating to trade between England and Crete during the Reign of King Henry VIII», *Ἑλληνικά* 12 (1952), 97 - 102· A. Lombardo, «Cittadini di Creta e commerci cretesi a Cipro nella seconda metà del sec. XIV da un cartolare notarile rogato a Famagosta (1360 - 1362)», *Πεπραγμένα τοῦ Β' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, τ. 3, Ἀθῆναι 1968, 102 - 150. Ἐπίσης, βλ. τὶς τελευταῖες μελέτες τῆς Angeliki Laiu, «Quelques observations sur l' économie et la société de Crete venitienne (ca 1270 - 1305)», *Bisanzio e l' Italia* (= *Raccolta di studi in memoria di Agostino Pertusi*), Milano 1982, 190, καὶ τοῦ Χ. Γάσπαρη, «Ἡ ναυτιλιακὴ κίνησις ἀπὸ τὴν Κρήτη πρὸς τὴν Πελοπόννησο κατὰ τὸ 14ο αἰώνα», [ὑπὸ ἐκδοσὴ στὰ *Ἱστορικά*] τοῦ ἴδιου, «Οἱ θαλάσσιες μεταφορὲς μεταξὺ τῶν λιμανιῶν τῆς Κρήτης (1326 - 1360)», [ὑπὸ ἐκδοσὴ στὰ Πρακτικὰ τοῦ ΣΤ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου, (Χανιά 1986)].

13. Γιὰ τὴν περίοδο αὐτὴ βλ. γενικὰ τὶς μελέτες τοῦ Στυλ. Ἀλεξίου, «Τὸ Κάστρο τῆς Κρήτης καὶ ἡ ζωὴ του στὸ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰώνα», *Κρητικὰ Χρονικά*, 19(1965), 146 - 178· τοῦ ἴδιου, *Κρητικὴ λογοτεχνία*.

14. A. S. V., Duca di Candia, b. 74 (Citazioni - Pieggierie - Procure-Sequesti - Spazzamenti).

15. Οἱ ἐγγυητικὲς πράξεις καταχωρίζονταν καὶ στὰ Memoriali. Βλ. Maria Francesca Tiepolo, «Note sul riordino degli archivi del Duca e dei notai di Candia nell' Archivio di Stato di Venezia», *Θησαυρίσματα* 10(1973), 94. Σὲ παρόμοιες ἐγγυητικὲς πράξεις βασίζονται οἱ μελέτες τοῦ Μέρτζιου, ὅ.π. (σημ.12), 173 καὶ τοῦ Γάσπαρη ὅ.π. (σημ. 12).

1608 - 1613 ἔχουν καταχωριστεῖ 277 ἐγγυητικὲς πράξεις, ἐνῶ στὸ δεῦτερο τετράδιο ποῦ καλύπτει τὰ χρόνια 1634 - 1640 περιέχονται ἀντίστοιχα 167 πράξεις¹⁶.

Ὁ τύπος τῶν ἐγγυητικῶν πράξεων εἶναι ὁ ἀκόλουθος: Καταχωρεῖται ἀρχικὰ ἡ χρονολογία κατὰ τὴν ὁποία παρέχεται ἡ ἐγγύηση. Στὴ συνέχεια ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ ἐγγυητῆ, ποῦ συνήθως συνοδεύεται ἀπὸ ἄλλα στοιχεῖα, ὥπως ἐπάγγελμα καὶ τόπος κατοικίας· ἀκολουθεῖ ὁ τύπος, ἡ προέλευση καὶ τὸ ὄνομα τοῦ καπετάνιου - πλοιοκτήτη (*patron*). Κατόπιν ἀναφέρεται ὁ τόπος προορισμοῦ τοῦ πλοίου καὶ τέλος ἡ δήλωση τοῦ ἀπαγορευμένου φορτίου, γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ παρέχεται ἡ ἐγγύηση. Πολλὲς φορές, εἰδικὰ γιὰ τὸ λάδι, ἀναφέρεται ἡ χρηματικὴ ποινὴ χιλίων βενετικῶν δουκάτων σὲ περίπτωση παράνομης ἐξαγωγῆς του ἀπὸ τὸ νησί. Ὁ τύπος τῆς ἐγγυητικῆς πράξης ἦταν ὁ ἀκόλουθος:

Adi sopradetto (3 Maii 1610)

Compare in Cancellaria il ser Michiel Mauriano et si costituisse piezo per il vassello Santo Giovanni Evangelista da Chio, essistente in questo porto, patron miser Manoli Bilachi, destinato per il viaggio di Alessandria, per schiavi, schiave, carico proibito et etiam per ducati mille venetiani per ogli, giusta le parti et ordeni sopracio disponenti.

Io Michel Mauriano afermo ut supra¹⁷.

Τὸ εἶδος τοῦ ἀπαγορευμένου ἐμπορεύματος γιὰ τὸ ὁποῖο παρέχονταν οἱ ἐγγυήσεις εἶναι δηλωτικὸ τοῦ μεγέθους τοῦ λαθρεμπορίου ποῦ εἶναι γνωστὸ ὅτι διεξαγόταν σὲ μεγάλη ἔκταση παρ' ὅλα τὰ μέτρα ποῦ ἔπαιρνε ἡ Βενετία¹⁸. Ἐπίσης, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 14ου αἰώνα, στοὺς νοταρίους τῆς Κρήτης (*Notai di Candia*) ὑπάρχουν πολυάριθμες πράξεις ἀγοραπωλησίας σκλάβων¹⁹, ἕως καὶ τὸ 17ο αἰ.²⁰, γεγονός ποῦ δείχνει ὅτι τὸ ἐμπόριο τῶν δούλων ἦταν ἐξαιρετικὰ προσο-

16. Συγκεκριμένα τὸ πρῶτο τετράδιο μὲ τίτλο: *Carghi (Spazzamenti)* ἀρχίζει ἀπὸ τὶς 5 Ἀπριλίου 1608 ἕως τὶς 17 Νοεμβρίου 1613 καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 46 φύλλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα λείπει τὸ πρῶτο. Τὸ δεῦτερο τετράδιο μὲ τίτλο: *Spazzamenti di Vasselli (Carghi)* ἀρχίζει ἀπὸ τὶς 9 Νοεμβρίου 1634 ἕως τὶς 30 Νοεμβρίου 1640 καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 23 φύλλα.

17. A. S. V., Duca di Candia, b. 74 (Carghi "Spazzamenti") 1 (1608 - 1613), φ. 15ν.

18. Πλουμίδης, 93.

19. Γιὰ τὸ δουλεμπόριο μὲ βάση νοταριακὲς πηγὲς βλ. C. Verlinden, "La Crète, lèbouché et plaque tournante de la traite des esclaves aux XIVe et XVe siècles", *Studi in onore di Amintore Fanfani*, τ. 3, Milano 1962, 593 - 669. Γιὰ τὴ σχετικὴ μὲ τὸ θέμα βιβλιογραφία βλ. Μανούσακα, ὁ.π. (σημ. 11), 276.

20. Βλ. ἐνδεικτικὰ A. S. V., Notai di Candia, b 229 (Michiel Peri), libro 9(1659 - 1661), φ. 79ν - 80^r ἔπου ἀναφέρεται πώληση σκλάβας 13 χρονῶν (6 - 4 - 1660). Βλ. ἐπί-

δοφόρο²¹. Ἐπὶ πλέον, διατάξεις γιὰ τὴν πάταξη τοῦ λαθρεμπορίου εἶχαν θεσπιστεῖ πολλές φορές ἀπὸ τὴ Βενετία, ποὺ προσπαθοῦσε συνεχῶς νὰ ἐλέγχει τὴ διακίνηση τῶν ἐμπορευμάτων²². Εἰδικὰ γιὰ τὸ λάδι, ποὺ ἦταν τὸ σημαντικότερο μετὰ τὸ κρασί προϊόν τοῦ νησιοῦ, ἡ Βενετία κάθε φορὰ ἐπαιρνε νέα μέτρα²³. Ἀπ' ὅ,τι φαίνεται μέσα ἀπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα αὐτὰ διατάγματα, τὸ λάδι δὲν ἐπαρκοῦσε πάντα στοὺς ντόπιους καταναλωτές, εἴτε ἐξαιτίας τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, ποὺ ἐπηρέαζαν τὴν παραγωγή²⁴, εἴτε ἐξαιτίας τοῦ λαθρεμπορίου. Γι' αὐτὸ ἡ ἐξαγωγίμη ποσότητα καθοριζόταν ἀπὸ τὸ κράτος, ὥστε νὰ ὑπάρχουν διαθέσιμες ποσότητες γιὰ τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ²⁵ καὶ ἐπιβαλλόταν ἡ ποινὴ τῶν χιλίων βενετικῶν δουκάτων σὲ ὅποιο πλοῖο μετέφερε περισσότερο λάδι ἀπ' ὅσο ἐπέτρεπαν τὰ ὀρισθέντα διατάγματα²⁶.

Βέβαια τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐγγυητικῶν πράξεων ἐγκρατεῖται στὰ στοιχεῖα ποὺ περιέχουν γιὰ τὴ ναυτιλιακὴ κίνηση τοῦ Χάνδακα στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ

σης τις πράξεις ὁ.π., φ. 16^v - 17^r (10 - 8 - 1659), φ. 161^{r-v} (6 - 10 - 1660), φ. 168^{r-v} (13 - 10 - 1660), φ. 204^v (10 - 1 - 1661), φ. 275^r (30 - 4 - 1661) ὅπου ἀναφέρεται ἡ πώληση 4 σκλάβων καὶ φ. 284^r (16 - 3 - 1661). Στὸ νοτάριο αὐτὸ συνάντησα καὶ ἄλλες πράξεις πώλησης σκλάβων.

21. Μοναδικὰ μέσα ἐξαγωγῆς δούλων ἦταν τὰ πλοῖα. Βλ. Γάσπαρη, ὁ.π. (σημ. 12).

22. Πλουμίδης, 96.

23. Στὴ σειρά Bandi τοῦ Duca di Candia ὑπάρχουν ἀλλεπάλληλες διατάξεις σχετικὰ μὲ τὸ ἐμπόριο τοῦ λαδιοῦ. Βλ. ἐνδεικτικὰ, A. S. V., Duca di Candia, b. 16 (Bandi), reg. 11 (1602 - 1604), φ. 11^r - 13^r, reg. 12 (1607 - 1609), φ. 179^v καὶ 184^{r-v}, reg. 13 (1609 - 1611), φ. 11^r, φ. 88^v - 89^r καὶ 143^v. Ἐπίσης, ὁ.π., b. 17 (Bandi), reg. 15 (1622 - 1624), φ. 9^v, φ. 49^v, φ. 64^r καὶ φ. 134^v, reg. 16 (1630 - 1632), φ. 102^v καὶ φ. 112^r.

24. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι τις καλὲς χρονιὲς ἐξάγονταν ἀπὸ τὴν Κρήτη μεγάλες ποσότητες λαδιοῦ (500.000 μιστάτα). Ἀλεξίου, 207 - 210.

25. Διάταγμα στὶς 2 - 11 - 1622 ἀναφέρει ὅτι ὅσοι πρόκειται νὰ μεταφέρουν λάδι στὴ Βενετία, νὰ φορτώσουν τὰ 2/3 καὶ τὸ 1/3 νὰ τὸ ἀφήσουν στὸ νησί γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ *di questi popoli et milicia*. A. S. V., Duca di Candia, b. 17 (Bandi), reg. 15 (1622 - 1624), φ. 49^v.

26. Ἡ παραπάνω ποινὴ μνημονεύεται στὶς περισσότερες ἐγγυητικὲς πράξεις. Ἐπίσης παρόμοιο διάταγμα στὶς 21 - 8 - 1599 ἀναφέρει ρητὰ ὅτι: "*Non possa alcun vassello ponentino o altro di che sorte esser si voglia, che vorrà caricare per Ponente dar principio a caricar nell' Isole nostre di Levante, se prima non havera dato piezaria ducati mille, di non caricare oglio per Ponente se non per bisogno delle loro messe...*" A. S. V., Duca di Candia, b. 50 (Frammenti originali del "Libro Rosso"), 2 (1596 - 1633), φ. 58^r. Ἡ διαταγὴ αὐτὴ δείχνει ὅτι ἡ Γαληνοτάτη περιόριζε τὶς ἐξαγωγὲς ἰδιαίτερα πρὸς τὶς δυτικὲς χῶρες. Μάλιστα στὶς 23 - 2 - 1641, μὲ ἀπόφαση τῆς Συγκλήτου ἐπιτέτραψε στὰ *vasselli di Ponente* ποὺ ἔφταναν στὴν Κρήτη, "*che per ogni cento (100) bote di vino che caricherano et estaherano, possano estrarher dici (10) bote di oglio con pagamento però del datio cosi di Candia come di Venetia che importa ducati 5 di buona moneta al corso di Venetia*". A. S. V., Senato Mar, Reg. 98 (1640), φ. 349^r - 350^r, (olim 325^r - 326^r). Ἡ παραπάνω ὁμῶς ἀπόφαση ἀναστέλλεται γιὰ ὄλο τὸ ἔτος 1641. Βλ. ὁ.π., Reg. 99 (1641), φ. 37^{r-v}, (olim 7^{r-v}).

17ου αἰ. Μὲ βάση αὐτὰ τὰ στοιχεῖα θὰ προσπαθήσουμε νὰ σκιαγραφήσουμε τὴ ναυτιλία τοῦ Χάνδακα κατὰ τὴν περίοδο αὐτῆ, ἐξετάζοντας τὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν τὶς χῶρες μὲ τὶς ὁποῖες εἶχε ἐμπορικές σχέσεις, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν προέλευση τῶν πλοίων ποὺ ἔφταναν καθημερινὰ στὸ λιμάνι του καὶ τοὺς κοινωνικοὺς κύκλους στοὺς ὁποίους ἀνῆκαν οἱ πλοιοκτῆτες καὶ οἱ ἐγγυητές.

Οἱ πληροφορίες ποὺ ἔχουμε γιὰ τοὺς ἐγγυητές, ἂν ἐξαίρεσουμε τὴ μνεία τοῦ ὀνόματός τους, δὲν εἶναι πολλές. Βέβαια ἀρκετὲς φορὲς ἀναφέρεται ἡ καταγωγή, ὁ τόπος διαμονῆς καὶ τὸ ἐπάγγελμα τους, γεγονόσι ποὺ διευκολύνει ὡς ἓνα βαθμὸ τὴν κατάταξή τους σὲ κάποια ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς τάξεις. “Ομοῦς σὲ μιὰ μόνο περίπτωση, τοῦ Zuanne Capsa, δηλώνεται στὶς ἐγγυητικὲς πράξεις πλάι στὸ ὄνομά του ἡ ιδιότητα τοῦ *nobile cretese*²⁷. Ἄρκετοὶ ἐπίσης ἀποκαλοῦνται *magnifico* ἢ *spettabile*, χωρὶς ὅμως ἡ δήλωση αὐτῆ νὰ σημαίνει ἀπαραίτητα ὅτι ἦταν καὶ εὐγενεῖς²⁸. Μὲ βάση τὰ στοιχεῖα ποὺ διαθέτουμε, ἡ πλειοψηφία τῶν ἐγγυητῶν ἦταν ἔμποροι, Κρητικοί²⁹, Βενετοί, Φλαμανδοὶ ἢ καὶ Γάλλοι, ἐγκαταστημένοι στὸ Χάνδακα³⁰. Ἐγγυητὲς ἦταν ἀκόμα οἱ πρόξενοι (*consoli*) τῶν ἐθνοτήτων, ποὺ εἶχαν ἐμπορικές σχέσεις μὲ τὸ Χάνδακα. “Ἐτσι μαρτυρεῖται ὁ πρόξενος τῶν Γάλλων, τῶν Φλαμανδῶν καὶ τῶν *Levantini*³¹. Ἐπὶ πλέον, ἐγγυητὲς μπορούσαν νὰ εἶναι διάφοροι ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι (*armiraglio, vardian al molo, dragomano* κ.λπ.), τεχνίτες. ὑπάλληλοι³²,

27. Βλ. Πίνακα Α' ἀρ. 3 (ἐφεξῆς Α 3).

28. Ἐναφέρω ἐνδεικτικὰ τοὺς *magnifico miser Bortolo Lombardo* (Α 1) καὶ *spettabile miser Michiel Sarachinopulo* (Α 32).

29. Ὡς κρητικοὶ ἔμποροι ἀναφέρονται ὁ Piero Comin (Α 72), ὁ Zuanne Ralli (Α 80) καὶ ὁ Bortolo Brogognion (Α 149). Μποροῦμε βέβαια νὰ ἐξακριβώσουμε ἀπὸ ἄλλες πηγὲς ὅτι πολλοὶ ἄλλοι ἐγγυητὲς ἦταν ἔμποροι Κρητικοὶ χωρὶς αὐτὸ νὰ δηλώνεται στὶς ἐγγυητικὲς πράξεις. “Ἐτσι, γιὰ παράδειγμα, γνωρίζουμε ὅτι ὁ Δημήτριος Ζάχος (Α 117), σύμφωνα μὲ ὅσα ἀναφέρει ὁ Morosini τὸ 1629, ἦταν ἔμπορος. Βλ. Ἀλεξίου, *Κρητικὴ λογοτεχνία*, 57. Ἡ ἐμπορικὴ δραστηριότητα τοῦ παραπάνω ἐμπόρου ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ συναδέλφου Μανώλη Δρακάκη.

30. Ἐναφέρω ἐνδεικτικὰ τοὺς Ludovico Gardisan *mercante da Venetia* (Α 68), Gian de Conis *mercante fiamengo habita in questa città* (Α 148). Πολλοὶ ἐγγυητὲς ἐπίσης ἦταν ἔμποροι ἀπὸ τὴ Danzica ἂν καὶ δὲ δηλώνεται, ὅπως ὁ Zuanne Dagante (Α 87)· βλ. Α. S. V., *Notai di Candia*, b 180 (Nicolo Negri), libro 7 (1607 - 1610), φ. 84v (11 - 4 - 1608), ὅπου ἀναφέρεται ὁ Τζουάνε Νταγιάντε *πραματευτῆς νταντζικάνος*. Ὡς *mercante dancicano* ἀναφέρεται καὶ ὁ Zuanne Remel (Α 214), ὁ.π., b. 56 (Manoli Corintio), libro 1 (1611 - 1612), φ. 203v (8 - 11 - 1612).

31. Βλ. παρακάτω τὶς σημ. 77, 83 καὶ 100.

32. Ὁ Giacomo Babacopulo ἦταν *vardian al molo* (Α 159), ὁ Francesco Fietto *armiraglio al molo* (Α 276), ὁ Costantin Curtesan *deputato di Spazzamenti* (Β 3), ὁ Giacomo di Ottavi *polverista* (Β 35) καὶ ὁ Bortollo Sclavo *bombardier* (Β 75).

ἀκόμα καὶ οἱ πλοιοκτῆτες ἢ οἱ συμπλοιοκτῆτες (*parcinevoli*)³³. Οἱ ἐγγυητὲς συμμετεῖχαν ἐνεργὰ στὶς ἐμπορικὲς δραστηριότητες, ὅπως ἦταν οἱ ναυλώσεις πλοίων, ἢ ἡ ἐπένδυση κεφαλαίων στὸ φορτίο τῶν πλοίων. Ἡ ἐμπορικὴ ἐνασχόλησή τους ἀλλὰ καὶ οἱ γενικότερες οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς δραστηριότητές τους, (ἀγοραπωλησίες, ἐνοικιάσεις ἀκινήτων καὶ δανειοδοτήσεις) μαρτυροῦνται μὲ ἐξαιρετικὰ μεγάλη συχνότητα τόσο στὶς πράξεις (*atti*) τῶν νοταρίων τοῦ Χάνδακα, ὅσο καὶ σὲ ἄλλες γνωστὲς πηγές ποὺ ἀφοροῦν τὴν Κρήτη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μπορεῖ γιὰ τὸν καθένα τους νὰ γίνεῖ ἰδιαίτερη μελέτη.

Σημαντικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ μεγέθους τῶν θαλάσσιων μεταφορῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀποστάσεων ποὺ ἐκτελοῦσαν τὰ καράβια κατὰ τὸ 17ο αἰ., εἶναι ὁ τύπος τοῦ πλοίου. Βέβαια ὁ τύπος ἑνὸς πλοίου εἶναι ἀλληλένδετος μὲ τὶς τεχνικὲς ἐξελιξίσεις στὸν τομέα τῆς ναυπηγικῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς ἐπενδυτικὲς δυνατότητες τῶν πλοιοκτητῶν. Τὰ ἔγγραφα τῶν ἐγγυήσεων μᾶς δείχνουν ὅτι σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 17ου αἰώνα, χρησιμοποιήθηκαν εὐρύτατα ὅλοι οἱ τύποι τῶν πλοίων³⁴. Γιὰ τὰ μακρινὰ ταξίδια ἕως τὴν Πολωνία, τὴν Ὀλλανδία, τὴ Φλάνδρα καὶ τὴν Ἀγγλία ἦταν σὲ χρῆση μεγάλα μόνο πλοῖα, ὅπως τὸ *berton*, τὸ *galion* καὶ ἡ *nave*. Γιὰ τὶς κοντινότερες ἀποστάσεις ὅπως γιὰ τὴ Βενετία, τὴν Κωνσταντινούπολη, τὴν Κύπρο, τὴ Συρία καὶ τὴν Αἴγυπτο, ἦταν σὲ χρῆση ἐλαφρότερα καὶ μικρότερα πλοῖα, ὅπως ἡ *saettia*, τὸ *bergantino*, τὸ *schirazzo*, ἡ *polacca*, ἡ *saica*, ἡ *tartana* καὶ ἡ *barca*, χωρὶς ὅμως ν' ἀποκλείονται καὶ τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ (*nave*, *galion* καὶ *berton*).

Οἱ γνώσεις μας γιὰ τὸν τύπο τῶν πλοίων τοῦ 16ου καὶ τοῦ 17ου αἰώνα παραμένουν ὡς σήμερα ἐλλιπεῖς καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο δημιουργεῖται ἀρκετὲς φορὲς σύγχυση ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸ τοῦ εἴδους τῶν πλοίων. Παρακάτω παραθέτω μερικὰ στοιχεῖα γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ εἶδη τῶν πλοίων ποὺ μαρτυροῦνται στὶς ἐγγυήσεις:

- barca* : τὸ μικρὸ σκάφος μὲ κουπιὰ καὶ πανιά.
bergantino : μικρὸ, ἐλαφρὸ καὶ ταχύπλοο κωπηλάτο σκάφος μὲ δυὸ βοηθητικὰ ἰστία.
berton : δυτικῶν τύπου πλοῖο μὲ τρία κατάρτια καὶ τετράγωνα πανιά³⁵.
bertoncini : μικρὸ *berton*.

33. Βλ. παρακάτω σημ. 40, 42 καὶ 49. Πλοιοκτῆτες ἦταν καὶ οἱ ἐγγυητὲς Thodorin Fliscuni (A 267) καὶ Giorgachi Paghopulo (A 126). Ἀλεξίου, *Κρητικὴ λογοτεχνία*, 57.

34. Βλ. πίνακα 1.

35. Ὁ προβλεπτής στὴν Κρήτη Benetto Moro ἀναφέρει ὅτι τὰ *bertoni* ἦταν ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα ποὺ θαλασσοποροῦσαν κόντρα στὸν ἄνεμο καὶ ταξίδευαν πολὺ σταθερά. Στ. Σπανάκη, *Μνημεῖα Κρητικῆς Ἱστορίας*, τ. 5, Ἡράκλειο 1958, 149.

- caramussali* : ἰστιοφόρο. Ἦταν σὲ χρήση γιὰ τὴ μεταφορὰ ἐλαφρῶν φορτίων.
- galion* : παραλλαγή τῆς γαλέρας. Ἀπὸ τὸ 16ο αἰ. ταξίδευε μὲ πανιά καὶ εἶχε βοθητικά τὰ κουπιά. Τὸ 17ο αἰ. ἐξελιχθῆκε σὲ κανονικὸ ἰστιοφόρο μὲ δυὸ καταστρώματα, τρία κατάρτια καὶ τετράγωνα πανιά.
- grippo* : γιὰ τὴ μεταφορὰ ἐλαφρῶν φορτίων.
- nave* : βαρὺ ἐμπορικὸ καὶ πολεμικὸ πλοῖο μὲ τρία ἢ τέσσερα κατάρτια καὶ τετράγωνα πανιά.
- navetta* : μικρὴ nave.
- polacca* : ἐμπορικὸ τριῦστιο πλοῖο.
- saettia* : τύπος λατινάδικου πλοῖο ἐλαφρῦ, ταχύπλοο, χωρὶς κουπιά.
- saica* : ὀνομασία τῆς *saettia* στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο. Εἶχε ἓνα ἰστὸ καὶ ὑψωμένη τὴν πρύμνη καὶ τὴν πρῶρα³⁶.
- schirazzo* : ἐμπορικὸ ἰστιοφόρο μὲ τετράγωνα πανιά.
- tartana* : μικρὸ ἰστιοφόρο ἦταν σὲ χρήση κυρίως στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο.
- vassello* : συνήθως γενικὴ ὀνομασία γιὰ τὴ δῆλωση τοῦ ἐμπορικοῦ πλείου³⁷.

Θὰ πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ἀπὸ τὰ πλοῖα ποὺ ἔφταναν στὸ λιμάνι τοῦ Χάνδακα κατὰ τὴν πρώτη περίοδο (1608 - 1613), τὰ μεγάλα ἐμπορικά καὶ πολεμικά ἦταν ἐκεῖνα ποὺ ὑπερτεροῦσαν. Ἀντίθετα, κατὰ τὴ δεύτερη περίοδο (1634 - 1640) συχνότερα ἦταν τὰ μικρότερα καὶ ἐλαφρότερα καράβια, γεγονός εὐεξήγητο, ἀν λάβει κανεὶς ὑπόψη τοῦ ὅτι κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ ἀποστάσεις ποὺ κάλυπταν ἦταν μικρότερες.

Στὸν πίνακα 1 καταγράφονται οἱ τύποι τῶν πλοίων ποὺ χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς περιόδου ποὺ ἐξετάζουμε, ὅπως ἀκριβῶς ἀναφέρονται στὶς ἐγγυητικὲς πράξεις:

36. Ἡ σαῖκα εἶχε μεγάλη χωρητικότητα. Βλ. Βακαλόπουλου, *δ.π.* (σημ. 6), 141.

37. Γιὰ τοὺς τύπους τῶν πλοίων βλ. Τρ. Π. Κωνσταντινίδη, *Καράβια, Καπετάνιοι καὶ Συντροφοναῦται 1800 - 1830*, Ἀθήναι 1954, 126 - 157· Μ. J. Heers, "Types de navires et spécialisation des trafics en Méditerranée a la fin du Moyen - Age", στὸ *Le Navire et l'Économie maritime du Moyen - Age au XVIIIe siècle principalement en Méditerranée*, ἐπιμ. Μ. Mollat, Paris 1958, 107 - 117· Tenenti, *Navrages*, *δ.π.* (σημ. 2), 68· Α. I. Τσαμτζῆ, *Ναυτικοὶ Καράβια καὶ Λιμάνια*, στὸν τόμο *Ἑλληνικὴ Ἐμπορικὴ Ναυτιλία*, ἐκδ. Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1972, 57 - 178· Πλουμίδης, 116 καὶ Παναγιωτοπούλου, 302.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Ο ΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΠΛΟΙΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α΄

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄

ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ
Berton	78	Tartana	36
Nave	64	Berton	27
Saettia	39	Pollaca	23
Galion	31	Schirazzo	21
Vasselo	14	Saica	12
Saica	13	Saettia	12
Schirazzo	7	Nave	11
Barca	5	Barca	6
Caramussali	4	Vassello	5
Bergantino	4	Schirazzeto	5
Grippo	3	Gallion	3
Vassello over saica	3	Vassello over saica	2
Nave over berton	3	Berton sive nave	2
Navetta	2	Barca sive saica	1
Vassello overo barca	1	Schirazzo over barca	1
Vassello sive nave	1	Vassello sive tartana	1
Vassello sive schirazzo	1		
Saettia overo barca	1		
Saica over saettia	1		
Bertoncini	1		
Barca over schirazzo	1		
Caramussali sive saica	1		

Ἀπαραίτητο στοιχείο γιὰ τὴν πληρέστερη εἰκόνα τῆς ναυσιπλοΐας στὸ μεσογειακὸ χῶρο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ τῶν δυνατοτήτων τῶν κρατῶν ποὺ συμμετεῖχαν στὴ διακίνηση τῶν ἐμπορευμάτων, εἶναι ἡ προέλευση τῶν πλοίων. Δυστυχῶς, στὶς ἐγγυητικὲς πράξεις, ἐνῶ ἀναφέρεται σχεδὸν πάντα ἡ προέλευση τῶν φλαμανδικῶν, τῶν ὀλλανδικῶν, τῶν ἀγγλικῶν καὶ τῶν γαλλικῶν πλοίων, σπάνια δηλώνεται ἡ ἀντίστοιχη γιὰ τὰ βενετικά καὶ τὰ ἑλληνικά, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἔλλειψη στοιχείων νὰ ὀδηγεῖ στὴν ἐσφαλμένη διαπίστωση ὅτι ἡ βενετικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ συμβολὴ στὶς ναυτικὲς ἐπιχειρήσεις ἦταν μικρότερη. Ὁ κίνδυνος αὐτὸς ἰσχύει περισσότερο στὴν περίπτωσι τῶν βενετικῶν πλοίων, στὰ ὁποῖα δὲν καταγράφεται ἡ προέλευσή τους, ἐνῶ ἀντίθετα στὴν περίπτωσι τῶν ἑλληνικῶν, ἡ προέλευση ἀναφέρεται συνήθως ὅταν πρόκειται

γιὰ πλοῖο πού προέρχεται ἀπὸ τουρκοκρατούμενη περιοχή. Ὑπάρχουν ὥστόσο ἕμμεσα στοιχεῖα πού βοηθοῦν στὸν προσδιορισμὸ τῆς προέλευσης τῶν πλοίων, ὅπως εἶναι εἴτε τὸ ὄνομα εἴτε ἡ προέλευση τοῦ patron. Γιὰ παράδειγμα, ἡ βάρκα *San Nicolo* πού προορίζεται γιὰ τὸ Ἀρχιπέλαγος, μὲ καραβοκύρη τὸν Jani da Santorini εἶναι προφανῶς πλοῖο ἐλληνικό, μολονότι δὲ δηλώνεται ἡ προέλευσή του³⁸. Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτά, καθὼς ὑπόκεινται σὲ ἀντικειμενικὲς ἀπὸ τὴν ἔρευνα δεσμεύσεις, ἀποδεικνύονται συχνὰ λανθασμένα, ὁπότε δὲν μποροῦμε νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε πάντα μὲ ἀσφάλεια.

Στὸν πίνακα 2 συγκεντρώνονται οἱ μαρτυρίες πού προσφέρουν τὰ ἔγγραφα τῶν ἐγγυήσεων ὡς πρὸς τὴν προέλευση τῶν πλοίων κατὰ τὶς δυὸ περιόδους:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΛΟΙΩΝ

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ	ΑΡ. ΠΛΟΙΩΝ	ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ	ΑΡ. ΠΛΟΙΩΝ
Φλάνδρα	29	Λίντο (Βενετία)	1
Γαλλία	19	Νίσυρος	1
Ἀγγλία	14	Ντάντσιχ	1
Νάξος	3	Μυτιλήνη	1
Πάτμος	2	Πάρος	1
Πέραστος	2	Σκοτία	1
Χίος	2	Τένεδος	1
Ἀλβανία	1	Χάνδακας	1
Λίνδος	1		

Δυσχέρεια ὑπάρχει, ἐπίσης, στὴν ταύτιση καὶ τὸν προσδιορισμὸ τῶν patroni τῶν πλοίων, δεδομένης τῆς διπλῆς σημασίας τοῦ ὄρου patron, πού δηλώνει ἄλλοτε τὸν πλοιοκτήτη καὶ ἄλλοτε τὸν καπετάνιο³⁹.

Σὲ πολὺ λίγες περιπτώσεις δηλώνεται ρητὰ τὸ ὄνομα τοῦ πλοιοκτήτη: Τὸ *vassello, Santa Maria di Piazza*, μὲ patron τὸν Zuan Mainetti ἀνήκει στὸν Francesco Franco πού εἶναι καὶ ὁ ἐγγυητὴς τοῦ πλοίου⁴⁰. Ἡ *navetta Fenice*, μὲ patron τὸν Antonio de Zuanne ἀπὸ τὴ Σαντορίνη, ἀνήκει στὸν Zuan Emo⁴¹. Τὸ galion *Vidali*, μὲ patron τὸν Bortholo Penzo, ἀνήκει στὸν Michiel Vidali πού εἶναι καὶ ὁ ἐγγυητὴς τοῦ πλοίου⁴². Τὸ galion μὲ

38. B 163.

39. Παναγιωτοπούλου, 299.

40. A 8.

41. A 23.

42. A 38.

patron τὸν Zorzi de Smirni ἀνήκει στὸ Nicolo Lombardo⁴³. Σὲ ἄλλες περιπτώσεις ἀναφέρονται οἱ συμπλοιοκτῆτες (*parcinevoli*), ποὺ εἶναι συγχρόνως καὶ καπετάνιοι στὸ πλοῖο τους: Ὁ Janni de Pero εἶναι *patron et parcinevole* τοῦ *bergantin* ἀπὸ τὴ Νίσυρο⁴⁴. Ὁ Manoli Xenopulo εἶναι κι αὐτὸς *patron* καὶ συμμετοχος τοῦ *vassello* ἀπὸ τὴν Πάτμο⁴⁵. *Patroni* καὶ συμπλοιοκτῆτες εἶναι ἐπίσης ὁ Pelegrin de Rossi στὸ *berton, Santa Maria di Gratia*⁴⁶ καὶ ὁ Chiriachi Arcanti στὴ *nave La Madonna di Carmine et San Zorzi*⁴⁷. Σὲ δυὸ περιπτώσεις μνημονεύονται οἱ συμπλοιοκτῆτες, χωρὶς ὅμως νὰ ταυτίζονται μὲ τοὺς καπετάνιους τοῦ πλοίου: ὡς *parcinevoli* τοῦ *galion Santa Trinita*, μὲ *patron* τὸν Mattio Paraschi μαρτυροῦνται ὁ Francesco Mudazzo καὶ ὁ Marco Caravela⁴⁸. στὴ *saica* πάλι *San Michiel Arganchelo*, μὲ *patron* τὸ Nicolo Calergi, ἐγγυητὴς καὶ *parcinevole* εἶναι ὁ Nicolo Cristoforo⁴⁹.

Ὁ πλοιοκτῆτης μπορεῖ βέβαια νὰ προσδιοριστεῖ καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου του, ἐπειδὴ σύμφωνα μὲ τὴ συνήθεια τῆς ἐποχῆς τὰ πλοῖα ἔπαιρναν τὸ ὄνομα τοῦ πλοιοκτῆτη⁵⁰. Γιὰ παράδειγμα, τὸ *galion Vidali* ἀνήκει στὸν Michiel Vidali⁵¹, τὸ *galion Doimo* στὸν Francesco Doimo⁵² καὶ ἀντίστοιχα, τὰ πλοῖα *Venier* καὶ *Doria* πρέπει νὰ ἀνήκαν σὲ κάποια μέλη τῶν γνωστῶν οἰκογενειῶν *Venier* καὶ *Doria* τῆς Βενετίας. Ἀρκετὲς φορές στὶς ἐγγυήσεις τὰ πλοῖα καταχωροῦνται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πλοιοκτῆτη μαζί μὲ κάποιο ἄλλο ὄνομα ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ πλοῖο: τὸ *schirazzo Mazzoleni, Santa Maria de Piazza*⁵³, ἢ *nave Ema, Fenice*⁵⁴. Πολὺ συχνὰ ἐπίσης, συμβαίνει ὁ πλοιοκτῆτης νὰ εἶναι καὶ караβοκύρης τοῦ πλοίου του⁵⁵. Γιὰ παράδειγμα, ὁ Thodi da Neno εἶναι караβοκύρης στὸ *schirazzo* του, τὸ ὁποῖο προορίζεται γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη⁵⁶.

Λιγοστὲς πληροφορίες μᾶς δίνουν τὰ ἔγγραφα ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴ τῶν *patroni*. Ἡ γνώση τῆς καταγωγῆς τους θὰ μᾶς ἐπέτρεπε νὰ ἀξιολογή-

43. A 63.

44. A 149.

45. A 152.

46. A 221.

47. B 85.

48. A 16.

49. A 123.

50. *Παναγιωτοπούλου*, 302.

51. Βλ. σημ. 42.

52. A 67.

53. A 40.

54. A 7.

55. *Παναγιωτοπούλου*, 299.

56. B 152.

σουμε καλύτερα τὴ συμμετοχὴ συγκεκριμένων ἐθνοτήτων στὴ ναυσιπλοΐα. Δυστυχῶς μᾶς εἶναι γνωστὴ ἡ πατρίδα μόνο 63 *patroni*, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅμως τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ εἶναι Ἕλληνες. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ἐνισχύει τὶς σχετικὲς παρατηρήσεις καὶ ὑποθέσεις, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες ἔχει υποστηριχθεῖ ὅτι ἡ δραστηριοποίησις τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου στὸ χῶρο τῆς ναυσιπλοΐας εἶχε ἤδη συντελεστεῖ πολὺ πρὶν τὸ 18ο αἰ.^{56α}

Στὸν πίνακα 3 καταγράφονται οἱ περιοχὲς (χῶρες, πόλεις, νησιά) καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν *patroni* ποὺ κατάγονταν ἀπὸ αὐτές:

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ
Γαλλία	8	Λέρος	1
Λίνδος	7	Λήμνος	1
Πάτμος	7	Μονεμβασιά	1
Ρόδος	4	Νάξος	1
Σαντορίνη	4	Νησιά ⁵⁷	1
Τένεδος	4	Νίσυρος	1
Φλάνδρα	4	Ντάντσιχ	1
Χάνδακας	3	Πάρος	1
Ἄγγλία	2	Πέραστος	1
Μυτιλήνη	2	Σκιαθός	1
Πάρος	2	Σκόπελος	1
Χίος	2	Σχοτία	1
Αἴγινα	1	Φώκαια ⁵⁸	1
Ζάκυνθος	1	Χανιά	1

Ὁ γεωγραφικὸς χῶρος, στὸν ὁποῖο ἀναπτύχθηκε ἡ δραστηριότητα τῶν πλοίων ποὺ ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τὸ λιμάνι τοῦ Χάνδακα κατὰ τὴν περίοδο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει, ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη στοιχεῖο ὄχι μόνο γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων τοῦ Χάνδακα μὲ τὰ ὑπόλοιπα λιμάνια, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν κατανόησι τῆς γενικότερης οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πραγματικότητος στὸ μεσογειακὸ χῶρο. Ἐξάλλου, ἡ γνώσις τοῦ τόπου προορισμοῦ τοῦ πλοίου συνιστᾷ σημαντικὸ δείκτη τῆς οἰκονομικῆς κατάστασις

56α. Παναγιωτοπούλου, 284 - 285. Ἀλεξίου, *Κρητικὴ λογοτεχνία*, 54 - 61.

57. *Michiel de Gianni dalle Isole* (A 124): Ἐννοοῦνται τὰ νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους.

58. *Ghidum Turco da Faches* (A 184): Ἐνν. ἡ Φώκαια τῆς Μ. Ἀσίας.

τοῦ τόπου ἀπ' ὅπου αὐτὸ ἀναχωρεῖ. Εἶναι λοιπὸν ἀξιοπαρατήρητο ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐμπορικὲς σχέσεις τοῦ Χάνδακα κατὰ τὸ 17ο αἰῶνα ἦταν μεγάλης γεωγραφικῆς ἐμβέλειας. Στὸ λιμάνι τοῦ ἔφταναν πλοῖα ἀπὸ τὴν Πολωνία, τὴν Ἀγγλία καὶ τὶς Κάτω Χῶρες. Ἡ εἰκόνα ποῦ παρουσιάζεται στα ἔγγραφα τῶν ἐγγυήσεων ἀνταποκρίνεται σὲ ἓνα μεγάλο λιμάνι μὲ ἔντονη ἐμπορικὴ καὶ ναυτιλιακὴ κίνηση.

Στοὺς πίνακες 4 καὶ 5 σημειώνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων ποῦ ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τὸ Χάνδακα μὲ τὸν ἀντίστοιχο τόπο προορισμοῦ κατὰ τὴν περίοδο 1608 - 1613 καὶ 1634 - 1640:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΛΟΙΩΝ (1608 - 1613)

ΤΟΠΟΣ	ΕΤΗ						ΣΥΝΟΛΟ	%
	1608	1609	1610	1611	1612	1613		
Βενετία	24	19	21	21	19	5	109	39,06%
Κωνσταντινούπολη	4	2	8	14	9	2	39	13,98%
Ἀλεξάνδρεια	2	2	4	2	3	3	16	5,73%
Κύπρος		2	2	2	1	2	9	3,22%
Ντάντσιχ	1	1	1	3		2	8	2,87%
Λονδίνο	4	1	2		1		8	2,87%
Ἀμστερνταμ		1	1	3	2		7	2,51%
Ἀρχιπέλαγος			2	1	1	2	6	2,15%
Ἀγγλία	1	1	1	1			4	1,43%
Λίνδος				2		2	4	1,43%
Φλάνδρα		1	1		1	1	4	1,43%
Μυτιλήνη				2		1	3	1,07%
Νάξος		1	1	1			3	1,07%
Νάπολη				1	2		3	1,07%
Πάτμος				2	1		3	1,07%
Τρίπολη (Συρία)	1		1	1			3	1,07%
Βόλος				1	1		2	0,72%
Ζάκυνθος				2			2	0,72%
Ὀλλανδία	2						2	0,72%
Ρόδος					2		2	0,72%
Σμύρνη					1	1	2	0,72%
Τένεδος	1				1		2	0,72%
Συρία				1		1	2	0,72%
Λῆμνος						1	1	0,36%
Λίντο (Βενετία)					1		1	0,36%

Μεσσήνη	1						1	0,36%
Μῆλος				1			1	0,36%
Νίσυρος				1			1	0,36%
Πάρος				1			1	0,36%
Ἀπουλία						1	1	0,36%
Σκύρος	1						1	0,36%
Δαμιέττη						1	1	0,36%
Χίος						1	1	0,36%
Φώκαια				1			1	0,36%
Ἀνατολή	1						1	0,36%
Δύση	2	7	5	4	5		23	8,25%
Ἀγνωστο	1						1	0,36%
Σύνολο	40	37	52	69	51	30	279	

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΛΟΙΩΝ (1634 - 1640)

ΤΟΠΟΣ	ΕΤΗ							ΣΥΝΟΛΟ	%
	1634	1635	1636	1637	1638	1639	1640		
Βενετία		10	17	10	13	7	9	66	39,29%
Ρωσέττη		1	1	4	4	3	8	21	12,50%
Ἀρχιπέλαγος	2	8				2	4	16	9,52%
Κων/νούπολη		2		5	1	4	4	16	9,52%
Ἀλεξάνδρεια	1	3	2	4		3		13	7,74%
Ἀγγλία		1	1	1	2	1	2	8	4,76%
Σμύρνη		2	1				1	4	2,38%
Φλάνδρα			1	1				2	1,20%
Ἀμστερνταμ				1				1	0,60%
Ντάντσιχ		1						1	0,60%
Ζάκυνθος			1					1	0,60%
Κύπρος		1						1	0,60%
Λονδίνο					1			1	0,60%
Ρόδος				1				1	0,60%
Σούδα		1						1	0,60%
Συρία					1			1	0,60%
Χίος		1						1	0,60%
Ἀνατολή		1	1					2	1,20%
Δύση	1			2	3	3		9	5,36%
Ἀγνωστα		1				1		2	1,20%
Σύνολο	4	33	25	29	25	24	28	168	

Στὸν πίνακα 6 παρουσιάζεται συγκεντρωτικὰ ἡ γεωγραφικὴ ἔκταση τῆς δραστηριότητος τῶν πλοίων :

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΤΟΠΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ	1608 - 1613	1634 - 1640	ΣΥΝΟΛΟ	%
Βενετία	110	66	176	39,37%
Β. Εὐρώπη - Δ. Μεσόγειος ⁵⁹	61	22	83	18,57%
Α. Μεσόγειος ⁶⁰	32	38	70	15,66%
Τουρκ. περιοχές ⁶¹	44	20	64	14,32%
Ἑλλην. περιοχές ⁶²	31	20	51	11,41%
Ἄγνωστος	1	2	3	0,67%

Ἀπὸ τοὺς παραπάνω πίνακες (4, 5, 6) γίνεται σαφές ὅτι ἡ Βενετία, παρ' ὅ-
λες τὶς ἀντιξοότητες ἀποτελεῖ τὸν κυριότερο τόπο ἀναφορᾶς τῶν ναυτικῶν
δραστηριοτήτων. Τὸ ποσοστὸ τῶν πλοίων ποὺ προορίζονται γιὰ τὸ λιμάνι
τῆς ἀνέρχεται στὸ 39,37%. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ προστατευτικὴ οἰκονομικὴ
πολιτικὴ τῆς Γαληνοτάτης στὰ τέλη τοῦ 16ου καὶ στὶς ἀρχές τοῦ 17ου αἰ.
σταθεροποίησε πρόσκαιρα τὸ ἐμπόριό τῆς στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο. Ἡ
Βενετία προσπάθησε ἀπὸ τὸ 16ο αἰ. ἐκδίδοντας διάφορα διατάγματα νὰ περιο-
ρίσει τὶς δραστηριότητες τῶν ξένων ἐμπόρων (*forestieri*)⁶³, μολονότι ὁ ἀνα-
πόφευκτος ἀνταγωνισμὸς τῶν ναυτικῶν δυνάμεων στὴ Μεσόγειο δὲν ἐπέτρεπε
τὴ βελτίωση τῆς εὐθραστῆς οἰκονομίας τῆς. Στὸ συμπέρασμα αὐτὸ κατα-
λήγει ἡ προσεκτικὴ διαχρονικὴ ἐξέταση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων ποὺ ἀνα-
χωροῦσαν ἀπὸ τὸ Χάνδακα γιὰ τὸ λιμάνι τῆς Βενετίας σὲ σύγκριση μὲ τὸν
ἀριθμὸ τῶν πλοίων ποὺ προορίζονταν γιὰ τὰ ὑπόλοιπα λιμάνια, ἢ ὅποια μᾶς
ὀδηγεῖ σὲ δυὸ πολὺ σημαντικὲς διαπιστώσεις:

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων, ποὺ ἀναχωρεῖ γιὰ τὴ Βενετία τόσο κατὰ τὴν πρῶ-
τη ὅσο καὶ κατὰ τὴ δευτέρη περίοδο εἶναι σταθερὸς (διάγραμμα 1, 2).
2. Παρατηρεῖται βαθμιχία ἄνοδος τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἀναχωρήσεων πρὸς τὰ
ἄλλα λιμάνια. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ διαπιστώνεται καλύτερα στὴν περίπτωσι
τῆς πρώτης περιόδου (διάγραμμα 1).

59. Περιέχονται Ἀγγλία, Λονδίνο, Ἀμστερνταμ, Φλάνδρα, Ντάντσιχ, Ὀλλανδία,
Μεσσηνή, Ἀπουλία, Νάπολη καὶ Δύση (Ponente).

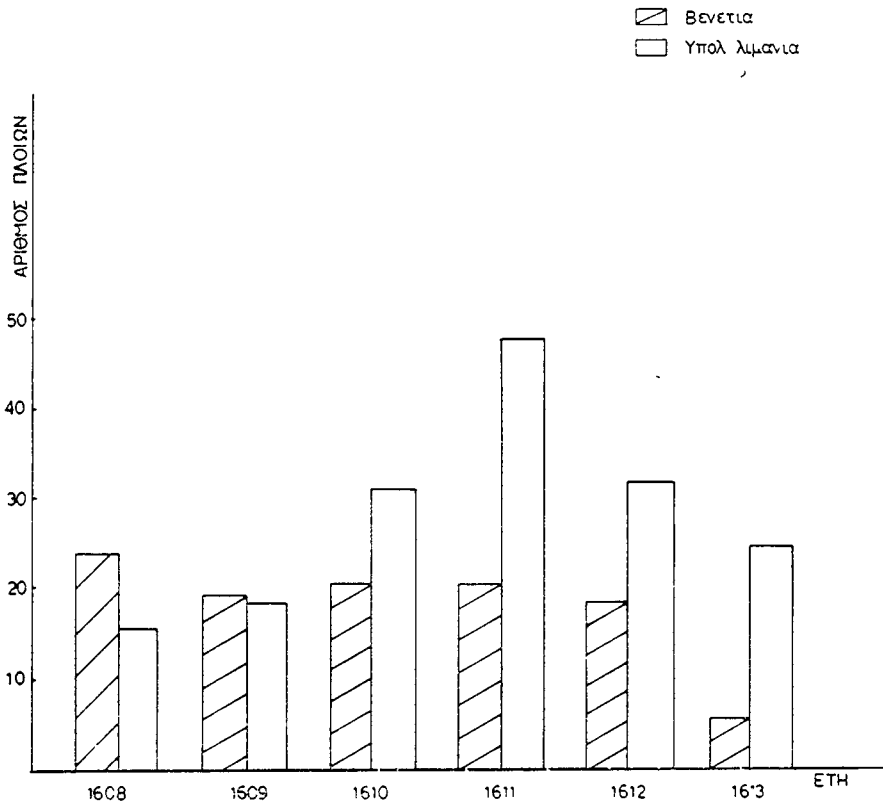
60. Συγκεντρώνονται Ἀνατολή (Levante), Ἀλεξάνδρεια, Τρίπολη (Συρίας), Συρία,
Δαμιέττη, Ρωσέττη καὶ Κύπρος.

61. Δηλαδὴ Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Φώκαια καὶ Τένεδος.

62. Δηλαδὴ τὰ νησιά καὶ τὰ λιμάνια τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

63. Πλουμίδης, 96.

Παρά τὸν κίνδυνο πὺ ἐνέχει ἡ ἀναγωγὴ σὲ γενικότερα συμπεράσματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ σταθοῦμε στὸ ἔτος 1611, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ὁποῖου ἀναχώρησε ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς πλοίων ἀπὸ τὸ Χάνδακα (69 πλοῖα). Τὴν ἴδια

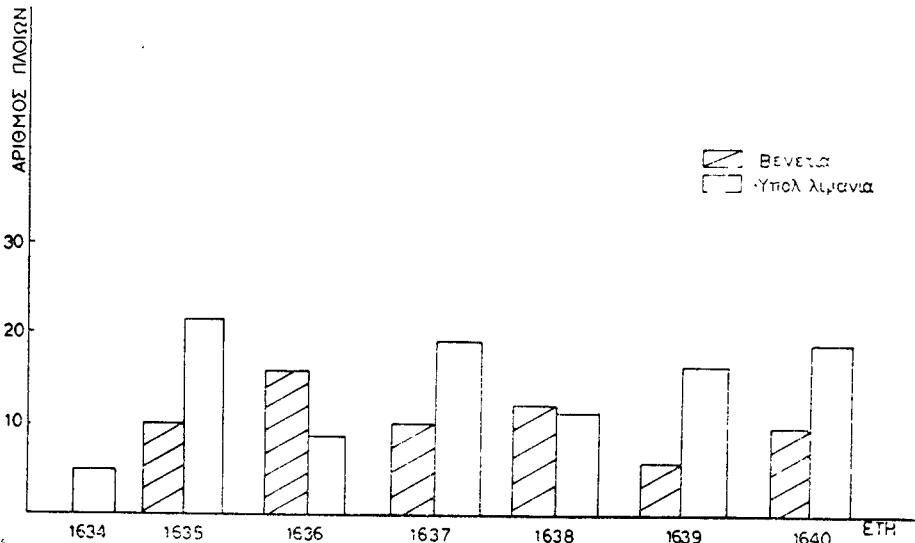

Εικ. 1. Ὁ περιορισμὸς τῶν πλοίων : Βενετία - Ἰπὸλοιπα λιμάνια (1608 - 1613).

χροιά, σύμφωνα μὲ στατιστικὴ τῆς ναυτιλιακῆς κίνησης τῆς Βενετίας, ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς ἀναχώρησαν συνολικὰ 38 πλοῖα γιὰ τὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο: 14 γιὰ τὴν Κρήτη, 12 γιὰ τὴ Σμύρνη, 6 γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, 3 γιὰ τὴ Συρία καὶ 3 γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια⁶⁴. Ἀπὸ τὸ Χάνδακα ἀναχώρησαν ἀντίστοιχα γιὰ τὴ Βενετία 21 πλοῖα, γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη 14, γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια 2, γιὰ τὴ Συρία 2 καὶ κανένα γιὰ τὴ Σμύρνη. Συνολικὰ δηλαδὴ 39 πλοῖα, ἐνῶ κατὰ τὴν ἴδια χρονιά τὰ πλοῖα πὺ ἀναχώρησαν ἀπὸ τὴ Βενετία

64. Tenenti, Venezia, 131.

πρὸς τὶς ἀντίστοιχες κατευθύνσεις ἀριθμοῦνται στὰ 38. Ἀπὸ τῆ σύγκριση τῶν δυὸ ἀριθμῶν, καταφαίνεται ὅτι ὁ Χάνδακας δὲν ὑστεροῦσε καθόλου ἀπὸ τὸ ξακουστὸ λιμάνι τῆς Γαληνοτάτης. Ἐπὶ πλέον, ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἀδυναμία τῶν βενετῶν ἐμπόρων ν' ἀνταγωνιστοῦν τοὺς ξένους (Ὁλλανδοὺς, Ἀγγλοὺς

Εἰκ. 2. Ὁ προορισμὸς τῶν πλοίων : Βενετία - Ἰπὸλοι λιμάνια (1634 - 1640)⁶⁵.

καὶ Γάλλους). Ἐξαιτίας ἀλλωστε τῶν ἔντονων ἐμπορικῶν τουσ δραστηριοτήτων κατὰ τῆ διάρκεια τοῦ συγκεκριμένου αὐτοῦ ἔτους τὸ βενετικὸ ἐμπόριο εἶχε παρουσιάσει σημάδια κάμψης⁶⁶.

Σημαντικὸ ποσοστὸ πλοίων (18,57%) προοριζόταν γιὰ τὰ λιμάνια τῆς Δυτικῆς Μεσογείου καὶ τῆς Βόρειας Εὐρώπης⁶⁷. Τὸ βορειότερο ἀπὸ τὰ λιμάνια αὐτὰ ἦταν τὸ Ντάντσιχ (*Danzica*) τῆς Πολωνίας στὶς ἀκτὲς τῆς Βαλτικῆς θάλασσης. Οἱ ἐμπορικὲς σχέσεις τῆς Γαληνοτάτης μὲ τὴν Πολωνία ἄρχισαν τὸ 16ο αἰ. ἀφοῦ προηγήθηκαν οἱ σχετικὲς ἀνταλλαγὲς πρεσβειῶν καὶ συναντήσεων⁶⁸. Στὴ συνέχεια οἱ Βενετοὶ πρόσφεραν στοὺς πολωνοὺς ἐμπόρους διευ-

65. Τὸ 1634 οἱ ἐγγυητικὲς πράξεις ἀρχίζουν τὸ Νοέμβριο· ἐπομένως δὲν ἔχουμε τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸ τῶν πλοίων ποὺ ἀναχώρησαν κατὰ τῆ διάρκεια τοῦ ἔτους. (Γιὰ τὰ στοιχεῖα τῶν διαγραμμάτων βλ. πίνακες 4 καὶ 5 ἀντίστοιχα.)

66. Tenenti, *Venezia*, 31.

67. Βλ. πίνακα 6.

68. Γιὰ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις τῆς Βενετίας μὲ τὴν *Danzica* βλ. M. Brunetti, "Tre ambasciate annonarie veneziane", *Archivio Veneto*, 58 - 59 (1956), 108 - 114 καὶ Bertini, 73 - 84.

κολύνσεις ἀνάλογες μὲ ἐκεῖνες ποὺ ἀπολάμβαναν οἱ γερμανοὶ ἔμποροι στὴ Βενετία. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀρχῆς τοῦ δόγη Marino Grimani οἱ ἐμπορικές σχέσεις τῆς Βενετίας μὲ τὸ Ντάντσιχ πολλαπλασιάστηκαν. Τὴν περίοδο αὐτή, ὁ δόγης ζήτησε ἀπὸ τὴ διοίκηση τῆς Κρήτης νὰ ἐξυπηρετηθεῖ καὶ νὰ προστατέψει τὸ πλοῖο *Il sole* μὲ patron τὸν Peterson, ποὺ θὰ ἔφτανε στὸ νησί⁶⁹. Λίγους μῆνες ἀργότερα, ὁ δούκας τῆς Κρήτης Marco Venier⁷⁰ ἀνέφερε στὶς ἀρχές τοῦ Ντάντσιχ ὅτι εἶχε χορηγηθεῖ ἄδεια στὸ πλοῖο νὰ ἐκφορτώσει στὸ νησί κάθε εἴδους ἐμπόρευμα καὶ νὰ φορτώσει ἀντίστοιχα τοπικὰ προϊόντα⁷¹. Οἱ ἴδιες διευκολύνσεις, σύμφωνα μὲ διαβεβαίωσή του, θὰ παρέχονταν σὲ ὅλα τὰ πολωνικὰ πλοῖα ποὺ θὰ ταξίδευαν πρὸς τὴν Κρήτη, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἀνάλογη εὐμένεια θὰ ἀπολάμβαναν καὶ τὰ κρητικὰ πλοῖα, ὅταν θὰ ἔφταναν στὸ Ντάντσιχ (*«nella speranza che la città di Danzica userà uguale benevolenza verso le loro navi affinché sia reso meno penoso un così lungo tratto di mare»*)⁷². Τὰ προνόμια αὐτὰ ἀποτελέσαν πρόσφορο ἔδαφος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων τῆς Πολωνίας μὲ τὴν Κρήτη, οἱ ὁποῖες ἐνδυναμώθηκαν ἀπ' ὅ,τι συνάγεται καὶ ἀπὸ τὰ ἐγγυητικὰ ἔγγραφα, στὶς ἀρχές τοῦ 17ου αἰώνα.

Μετὰ τὸ Ντάντσιχ, ἀξιόλογος ἀριθμὸς πλοίων προοριζόταν γιὰ τὰ λιμάνια τῶν Κάτω Χωρῶν, Φλάνδρα καὶ Ἀμστερνταμ⁷³. Ἡ παρουσία τῶν ὀλλανδικῶν πλοίων στὴν Ἀνατολή δὲν εἶναι ἄσχετη πρὸς τίς γενικότερες ἐξελίξεις ποὺ σημειώθηκαν τὸ 17ο αἰ. στὸ μεσογειακὸ χῶρο. Εἶναι γεγονός ὅτι οἱ ὀλλανδοὶ ἔμποροι ἀνάπτυξαν ἔντονη ἐμπορικὴ δραστηριότητα στὴ Μεσόγειο, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ Τουρκία παραχώρησε στὴν Ὀλλανδία τὰ πρῶτα ἐμπορικὰ προνόμια (διομολογήσεις)⁷⁴. Βέβαια, οἱ ἐμπορικές ἐπαφές τῆς Κρήτης

69. Bertini, 79 καὶ 81.

70. Ὁ Marc' Antonio Venier διετέλεσε δούκας τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸ 1594 ἕως τὸ 1596. Ἦταν γόνος τῆς μεγάλης οἰκογένειας τῶν Venier καὶ πρωτότοκος γιὸς τοῦ Daniel Venier. Περισσότερα βλ. στὴ μελέτη τῆς Κατερίνας Ζαριδῆ - Βασιλείου, «Λόγος τοῦ Βίκτωρα Μεσέρη πρὸς τιμὴ τοῦ δούκα τῆς Κρήτης Marcantonio Venier (1596)», *Κρητολογία*, τεύχ. 10 - 11 (Ἰαν. - Δεκ. 1980), 266 - 269.

71. Bertini, 81.

72. Ἡ ἐπιστολὴ σώζεται στὸ κρατικὸ ἀρχεῖο τῆς Danzica καὶ χρονολογεῖται στίς 21 - 5 - 1596. Βλ. Bertini, 81 καὶ 84.

73. Γιὰ τίς σχέσεις τῶν Κάτω Χωρῶν μὲ τὴ Βενετία βλ. Tenenti, Naufrages, ὁ.π. (σημ. 2), 13 - 27. Εἰδικὰ γιὰ τίς ἐμπορικές σχέσεις τῆς Βενετίας μὲ τὴ Φλάνδρα, βλ. W. Brulez, «La navigation flamande vers la Méditerranée á la fin du XVIe siecle», *Revue Belge de Philologie et d' Histoire*, 36 (1958), 1210 - 1242· τοῦ ἴδιου, *Marchands flamands á Venise*, τ. 1 (1568 - 1605), Bruxelles - Rome 1965 καὶ τ. 2 (1606 - 1621) σὲ συνεργασία μὲ Greta Devos, Bruxelles - Rome 1986.

74. Λεονταρίτης, 14.

μὲ τὴ Φλάνδρα εἶχαν ἀρχίσει πολὺ νωρίτερα⁷⁵. Τὰ φλαμανδικὰ πλοῖα ἐφταναν στὸ Χάνδακα γιὰ νὰ προμηθευτοῦν κυρίως κρασί, λάδι καὶ ἄλλα τοπικὰ προϊόντα⁷⁶. Ὑπῆρχε μάλιστα καὶ δικὸς τους πρόξενος (*console della nation fiamenga*)⁷⁷ στὸ Χάνδακα καθὼς καὶ ἐμπαιρικὸι ἀντιπρόσωποι γιὰ νὰ διεκπεραιώνουν τὶς ὑποθέσεις τους.

Στὰ ἔγγραφα τῶν ἐγγυήσεων δὲ μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξὴ ἀγγλοῦ προξένου, μολονότι γνωρίζουμε ὅτι εἶχε ἐγκατασταθεῖ στὸ Χάνδακα ἀπὸ τὸ 1522. Οἱ ἄγγλοι ἔμποροι, γνωστοὶ ἀπὸ τοὺς περιηγητὲς γιὰ τοὺς τρόπους καὶ τὶς καλὲς συναλλαγές τους, ταξίδευαν στὴν Κρήτη γιὰ νὰ πουλήσουν τὰ ἐμπορεύματά τους (ὑφάσματα καὶ ἄλλα ἀποικιακὰ προϊόντα)⁷⁸ καὶ νὰ φορτώσουν στὰ πλοῖα τους τὰ προϊόντα τοῦ νησιοῦ, εἰδικότερα τὸ κρασί⁷⁹. Μνεῖα τοῦ κρασιοῦ ὑπάρχει σὲ ἔγγραφα ἐγγυήσεων δύο πλοίων ποὺ προορίζονταν γιὰ τὴν Ἀγγλία, στὰ ὁποῖα δηλώνεται τὸ φορτίο τους. Τὸ ἓνα πλοῖο εἶναι ἡ *nave englese, Mantel*, μὲ καπετάνιο τὸν Gugielmo Steffano⁸⁰ καὶ τὸ ἄλλο, τὸ *berton sive nave englese*, μὲ καπετάνιο τὸν Francesco German⁸¹. Καὶ τὰ δύο μεταφέρουν στὴν Ἀγγλία κρασί μοσχάτο (*vini moscati*).

Περισσότερο ὀργανωμένοι στὸ Χάνδακα ἐμφανίζονται οἱ γάλλοι ἔμποροι, ἂν καὶ γνωρίζουμε ὅτι κατὰ τὸ 17ο αἰῶνα οἱ δραστηριότητές τους δὲν ἦταν τόσο ἀναπτυγμένες ὅσο κατὰ τὸν ἐπόμενο αἰῶνα⁸². Εἶχαν κι αὐτοὶ δικὸ τους πρόξενο στὸ Χάνδακα (*console della nation francese*), ἐνῶ κατὰ τὴ πρώτη περίοδο (1608 - 1613) μαρτυρεῖται ἡ ὑπαρξὴ *vice console della nation francese*⁸³. Ἡ Γαλλία ὡς τόπος προορισμοῦ δὲν ἀναφέρεται στὰ ἐγγυητικὰ ἔγγραφα. Ὅσες φορὲς καταγράφεται γαλλικὸ πλοῖο, αὐτὸ προορίζεται συνήθως γιὰ τὴ Βενετία. Ἐπίσης, Γάλλοι μνημονεύονται ὡς καπετάνιοι πλοίων ποὺ ταξιδεύουν πρὸς ἄλλες κατευθύνσεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Γαλλία. Γιὰ παράδειγμα, ἡ

75. Verlinden, ὁ.π. (σημ. 12)· Thiriet, ὁ.π. (σημ. 12), 345.

76. Γιὰ παράδειγμα, ἀνάμεσα στὶς σπάνιες περιπτώσεις ποὺ δηλώνεται τὸ φορτίο, ὑπάρχουν δύο φλαμανδικὰ πλοῖα ποὺ μετέφεραν κρασί. Ἡ *nave fiamenga San Piero* μὲ *patron* τὸν Drich Gerson Crul (A 134) καὶ ἡ *nave fiamenga Doi Vuchi* μὲ *patron* τὸν Sibran Gansen (A 135).

77. Πρόξενος τῶν Φλαμανδῶν καὶ συγχρόνως ἐγγυητὴς πολλῶν φλαμανδικῶν πλοίων ποὺ ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τὸ Χάνδακα, ἦταν ὁ Henrico Zerbara (B 14).

78. Βακαλόπουλου, ὁ.π. (σημ. 6), 507 καὶ 510. Γιὰ τὶς σχέσεις τῆς Βενετίας μὲ τὴν Ἀγγλία βλ. Tenenti, *Venezia*, 78 - 114.

79. Βλ. σχετικὰ τὶς μελέτες τοῦ Lowder, ὁ.π. (σημ. 12) καὶ Ἀλεξίου, 208.

80. A 181.

81. B 140.

82. *Λεονταρίτης*, 32.

83. *Vice console della nation francese* κατὰ τὴν πρώτη περίοδο ἦταν ὁ Marc' Antonio Solima (A 22). Πρόξενος κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δευτέρας περιόδου μαρτυρεῖται ἀνάμεσα στοὺς ἐγγυητὲς, ὁ Raimondo Chairon (B 21).

saettia francese με *patron* τὸν Antonio de Martin⁸⁴ ὅπως καὶ τὸ *berton*, *La Madonna de Purification* με *patron* τὸν Giacomo Oliva Francese⁸⁵, προορίζονται γιὰ τὴ Βενετία. Πιθανότατα οἱ Γάλλοι εἶχαν στὰ χέρια τους τὸ διαμετακομιστικὸ ἐμπόριο στὴ Μεσόγειο κατὰ τὴ διάρκειά τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 17ου αἰώνα⁸⁶.

Γιὰ τὰ λιμάνια τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου προορίζεται ἐπίσης σημαντικὸ ποσοστὸ πλοίων (15,66%)⁸⁷. Ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Δαμιέττη, ἡ Ρωσέττη, ἡ Τρίπολι, τῆς Συρίας καὶ ἡ Κύπρος ἀποτελοῦσαν τὰ μεγαλύτερα ἐξαγωγικὰ καὶ ἐμπορικὰ κέντρα στὴν Ἀνατολική Μεσόγειο. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ξένους ἐμπόρους (Ἀγγλοὺς, Γάλλους, Ὀλλανδοὺς καὶ Βενετούς), ἀξιόλογη ἐμπορικὴ δραστηριότητα στὰ λιμάνια αὐτὰ εἶχαν ἀναπτύξει οἱ κρητικοὶ ἔμποροι ποὺ ταξίδευαν μέχρι τὴν Ἀλεξάνδρεια γιὰ νὰ προμηθευτοῦν τὰ μπαχαρικά της⁸⁸. Ἔτσι ἡ *nave Candiota* με *patron* τὸν Stefano Chinitachi προορίζεται γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια⁸⁹, τὸ *schirazzo over barca, Santa Veneranda* με καπετάνιο τὸν Κρητικὸν Andrea Giorgopullo⁹⁰ καθὼς καὶ τὸ *schirazeto San Nicolo* με καπετάνιο τὸν Dimitri Seliro⁹¹ προορίζονταν γιὰ τὴ Ρωσέττη.

Ἀπὸ τὰ λιμάνια τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας τὰ γνωστότερα ἦταν ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Κωνσταντινούπολη⁹². Κατὰ τὴν πρώτη περίοδο (1608 - 1613) ἡ Κωνσταντινούπολη δέχεται μετὰ τὴ Βενετία, τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ πλοίων (13,98%)⁹³. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἀπὸ τὴν Κρήτη γινόταν ἐξαγωγή σημαντικῶν ποσοτήτων χυμῶν λεμονιοῦ με προορισμὸ τὴν πρωτεύουσα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας⁹⁴. Γιὰ παράδειγμα, τὸ *vassello* τοῦ Antonio Carandoni ποὺ βρισκόταν στὸ λαζαρέτο τοῦ Χάνδακα φορτωμένο με λεμόνια, προοριζόταν γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη⁹⁵. Ἀκόμα, κρητικοὶ ναυτικοὶ ταξίδευαν στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ προμηθευτοῦν παστὰ καὶ χαβιάρι⁹⁶. Στὸ Χάνδακα

84. A 59.

85. B 18.

86. Βλ. τὸ κλασικὸ ἔργο τοῦ P. Masson, *Histoire du Commerce français dans le Levant au XVIIe siecle*, Paris 1896. Ἐπίσης γιὰ τὴ σχετικὴ με τὸ θέμα βιβλιογραφία βλ. *Λεονταρίτης*, σημ. 64.

87. Βλ. πῖνακα 6.

88. Ἀλεξίου, 208.

89. A 103. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ *saittea* με *patron* τὸν Paulin de Mosco ἀπὸ τὴ Λίνδο ποὺ μετέφερε κρασί *logado* καὶ ἄλλα ἐμπορεύματα στὴ μονὴ τοῦ Σινᾶ (A 137).

90. B 146.

91. B 65.

92. *Λεονταρίτης*, 25 - 28.

93. Βλ. πῖνακα 6.

94. Ἀλεξίου, 208.

95. A 155.

96. Ἀλεξίου, 209.

ὑπῆρχε ἐπίσης διερμηνέας τῆς τουρκικῆς γλώσσας (*Manoli Aramadani dragomano publico ἢ interprete della lingua Turca*)⁹⁷. Στὰ ἔγγραφα μαρτυροῦνται ἐπίσης πλοῖα μὲ τούρκους *patroni*, ὅπως ὁ Ghidum Turco ἀπὸ τῆ Φώκαια (*da Faches*), *patron* τῆς σαΐκας ποῦ προορίζεται γιὰ τὴ Φώκαια⁹⁸, ὁ Amiriali Raisi, *patron* τῆς σαΐκας *San Sepolcro* ποῦ προορίζεται γιὰ τὴ Ρωσέττη⁹⁹ καὶ ἄλλοι.

Τέλος, ἀνάμεσα στὴν Κρήτη καὶ τὰ νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους ἦταν ἀναπτυγμένη ζωηρὴ ἐμπορικὴ κίνηση. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὸ πρῶτο μισό τοῦ 17ου αἰώνα ἀρκετὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου (Χίος, Μυτιλήνη, Νάξος, Πάτμος, Ρόδος, Σαντορίνη) εἶχαν ἀναπτυχθεῖ οἰκονομικά. Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν παρουσία στὸ Χάνδακα ἀξιόλογου ἀριθμοῦ καραβιῶν καὶ ναυτικῶν, ποῦ προέρχονταν ἀπὸ τὸ Ἀρχιπέλαγος¹⁰⁰. Ἀπὸ τὰ λιμάνια τοῦ Αἰγαίου οἱ Κρητικοὶ προμηθεύονταν ξυλεῖα (Κυκλάδες) καὶ σιτάρι (Βόλος). Γιὰ παράδειγμα, ἡ *saetia* μὲ *patron* τὸν Nicolo Calafati μεταφέρει στὸ Χάνδακα τὸ 1610 βαρελοσάνιδα (*doga*) ἀπὸ τὴ Νάξο¹⁰¹, ἐνῶ ἡ *saica Del Salvatore* μὲ *patron* τὸν Giannaco Maraveglia κατευθύνεται στὸ Βόλο τὸ 1612 γιὰ νὰ φορτώσει σιτάρι¹⁰².

Τὸ ἀρχεῖακὸ ὕλικὸ ποῦ ἐξετάζεται ἐδῶ μᾶς προσφέρει ἀξιόλογες μαρτυρίες σχετικὰ μὲ τοὺς μηχανισμοὺς καὶ τὴν ὀργάνωση τῆς ναυσιπλοΐας: τὸ χρονο, τὴν ὀργάνωση τοῦ ταξιδιοῦ, καὶ τὴ συχνότητα τῶν δρομολογίων. Πρέπει νὰ διευκρινιστεῖ ὅτι ἡ ἡμερομηνία ποῦ συντασσόταν ἡ ἐγγυητικὴ πράξη δὲν ταυτίζεται ἀπαραίτητα μὲ τὴν ἡμέρα τῆς ἀναχώρησης τοῦ πλοίου ἀπὸ τὸ λιμάνι. Κι αὐτὸ γιὰτὶ ὁ χρόνος παραμονῆς ἐνὸς πλοίου στὸ λιμάνι ἦταν ἀρκετὰ μεγάλος, ἀν λάβουμε ὑπόψη τὴ διαδικασία τοῦ ξεφορτώματος καὶ τοῦ φορτώματος, τὶς ἀπαιτούμενες ἐπισκευές καὶ τὶς γραφειοκρατικὲς ὑποχρεώσεις.⁷ Ἦταν φυσικὸ

97. B 1 καὶ B 77. Ὁ Manoli Aramadani (Armadani, Armanda) ἐκλέγεται διερμηνέας τῆς τουρκικῆς γλώσσας στὸ Χάνδακα στίς 17 - 5 - 1629 καὶ πληρωνόταν μὲ μισθὸ 5 βενετικὰ δοκάτα τὸ μῆνα. A. S. V., Senato Mar, Reg. 87, φ. 87^r. Στίς 12 - 3 - 1635 ὅλοι οἱ *patroni* τῶν πλοίων ἀπὸ Κωνσταντινούπολη, Λήμνο, Ρόδο, Πάτμο, Λέρο κ.ἄ., ἐκλέγουν ἐπίτροπό τους τὸν Manoli Aramanda, ποῦ αὐτὴ τὴ φορὰ ἔχει τὸν τίτλο τοῦ *console et dragumano*. Βλ. A. S. V., Notai di Candia, b. 242 (Zuanne Raffael), libro 3 (1634 - 1638), φ. 36^v - 37^r.

98. A 184.

99. B 123.

100. Στὸ Χάνδακα μάλιστα ὑπῆρχε *console di Levantini*, (δηλ. τῶν περιοχῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους) ὁ Stamo Areta ἀπὸ τὴ Λευκάδα ποῦ ἡ ἐκλογή του ἔγινε στίς 29 - 7 - 1630. Duca di Candia, b 56 (Officiali), reg. 9 (1625 - 1633), φ. 111^v. Στίς 12 - 4 - 1648 πεθαίνει καὶ στὴ θέση του ἐκλέγεται ὁ Filippo Benin ἀπὸ τὰ Χανιά ποῦ πρὶν ἦταν βενετὸς πρόξενος στὴ Μῆλο καὶ σὲ ἄλλες περιοχές. Βλ. ὁ.π. reg. 11 (1647 - 1667), φ. 2^{r-v}.

101. A 89.

102. A 249.

λοιπὸν ἡ ἐγγυητικὴ πράξις νὰ συντάσσεται κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς τοῦ πλοίου στὸ λιμάνι καὶ ὄχι τὴν ἴδια τὴν ἡμέρα τῆς ἀναχώρησής του.

Μὲ βάση τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουν συγκεντρωθεῖ στοὺς πίνακες 7 καὶ 8, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὶς ἀναχωρήσεις τῶν πλοίων κατὰ μῆνα, καταλήγουμε σὲ δυὸ σημαντικὲς παρατηρήσεις:

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΠΛΟΙΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

	1608	1609	1610	1611	1612	1613
Ἰανουάριος		3	2	1	5	
Φεβρουάριος		1	3	3	6	
Μάρτιος		3	4	10	3	3
Ἀπρίλιος	8	6	4	12	6	4
Μάιος	8	1	8	7	3	10
Ἰούνιος		2	2	4	3	6
Ἰούλιος		1	2	2		4
Αὐγούστος	6	6	10	7	8	2
Σεπτέμβριος	13	10	6	11	7	
Ὀκτώβριος	4	2	7	6	5	
Νοέμβριος	1	1	1	5	2	1
Δεκέμβριος		1	3	1	3	
Σύνολο	40	37	52	69	51	30

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΠΛΟΙΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

	1634	1635	1636	1637	1638	1639	1640
Ἰανουάριος		1		1		1	
Φεβρουάριος		3	1	1		1	2
Μάρτιος		4		2	2	4	3
Ἀπρίλιος		3	3	4	7	2	3
Μάιος		6	6	5	1	2	5
Ἰούνιος		1	2	2	1		4
Ἰούλιος					1	1	
Αὐγούστος		5	3	2			2
Σεπτέμβριος		4	7	6	6	5	2
Ὀκτώβριος		4	2	3	7	3	4

Νοέμβριος	2	1		2		5	3
Δεκέμβριος	2	1	1	1			
Σύνολο	4	33	25	29	25	24	28

1. Ἡ ναυτιλιακὴ κίνηση ἦταν συνεχῆς σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ χρόνου ἀκόμα καὶ κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνες¹⁰³.
2. Τὴν ἀνοιξὴ καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ φθινοπώρου ἡ ναυσιπλοῖα ἦταν ζωηρότερη· τότε ἀναχωροῦσε καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν πλοίων.

Ἡ παρουσία περισσότερων πλοίων στὸ λιμάνι τοῦ Χάνδακα τὶς δυὸ αὐτὲς ἐποχές, ταυτίζεται μὲ τὴν παραγωγὴ ὀρισμένων ἐξαγωγικῶν προϊόντων τοῦ νησιοῦ (κρασί, λάδι, φροῦτα, σιτηρά). Ἀκόμα, συνδέεται ἄμεσα μὲ μιὰ ἄλλη λειτουργία τῶν μηχανισμῶν τῆς ναυσιπλοῖας, ποὺ εἶναι ἡ ὀργάνωση τοῦ ταξιδιοῦ. Πολλές φορές, στὶς ἐγγυητικὲς πράξεις φαίνεται ὅτι τὰ μεγάλα πλοῖα ποὺ προορίζονταν γιὰ τὴν Πολωνία, τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ὀλλανδία ἀναχωροῦσαν κατὰ ζεύγη τὴν ἴδια χρονικὴ περίοδο, ἰδιαίτερα στὶς περιπτώσεις ποὺ ἡ ἐγγύηση παρέχεται συγχρόνως καὶ γιὰ τὰ δυὸ πλοῖα. Ἡ ταυτόχρονη ἀναχώρηση δυὸ πλοίων γινόταν προφανῶς γιὰ λόγους περισσότερης ἀσφάλειας, καθὼς οἱ κίνδυνοι κυρίως ἀπὸ τὴν πειρατεία ἦταν μεγάλοι, σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὸ μεγάλης διάρκειας ταξίδι¹⁰⁴.

Ὡς πρὸς τὴ συχνότητα τῶν δρομολογίων ποὺ ἐκτελοῦσαν τὰ πλοῖα, αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐξακριβωθεῖ μὲ βάση τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐγγυητικῶν πράξεων ποὺ καταχωροῦνται γιὰ κάθε πλοῖο, διαχρονικά. Γιὰ παράδειγμα, ἡ *nave Ema, Fenice* μὲ καραβοκώρη τὸν Antonio de Zuanne da Santorini ἐκτελεῖ τὸ δρομολόγιο Χάνδακας - Βενετία δυὸ φορές τὸ χρόνο ἀπὸ τὸ 1608 ἕως τὸ 1610, ἀναχωρώντας συνήθως τὸ Φεβρουάριο καὶ τὸν Αὐγούστο¹⁰⁵. Ἡ *nave fiamenga, Can Bianco*, μὲ *patron* τὸν Cornello Er(Her) ἐκτελεῖ τὸ δρομολόγιο Χάνδακας - Ντάντσιχ μία φορά τὸ χρόνο κάθε ἀνοιξή¹⁰⁶. Τέλος, τὸ *schirazzo, San Michiel Arcangelo*, μὲ *patron* τὸν Staurachi Dimitropullo ἐκτελεῖ τὸ δρομολόγιο Χάνδακας - Κωνσταντινούπολη μία φορά τὸ χρόνο, συνήθως κάθε Ἀπρίλιο¹⁰⁷. Τὰ ὀργανωμένα μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ταξίδια προϋπέθεταν βεβαίως τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ομάδας ἐμπόρων - ναυλωτῶν ποὺ ἔκαναν ἐπενδύ-

103. Βλ. καὶ Μέρτζιου, ὁ.π. (σημ. 12), 176.

104. Ἔτσι μαθαίνουμε ὅτι τὸ *berton Venier* (A 27) ἔπασε τὸ φθινόπωρο τοῦ 1608 στὰ χέρια πειρατῶν μεταξύ Μεθώνης καὶ Κορώνης, ἐνῶ μετέφερε κρασί ἀπὸ τὴν Κρήτη στὴ Βενετία. Tenenti, *Venezia*, 39.

105. A 7, A 23, A 44, A 58, A 82 καὶ A 105.

106. A 3, A 47, A 83, A 131 καὶ A 209.

107. A 93, A 154 καὶ A 217.

σεις σημαντικῶν κεφαλαίων στὸ φορτίο τῶν πλοίων καὶ οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἄφθονα κέρδη ἀπὸ κάθε ταξίδι.

Τελειώνοντας, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπισημανθοῦν ὀρισμένες ἀδυναμίες τῆς πηγῆς στὴν ὁποία βασιζόμαστε. Ἀρχικὰ δὲν καταγράφεται ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν πλοίων ποὺ ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τὸ Χάνδακα. Ἐπίσης δὲν ἀναφέρεται, ἐκτὸς ἀπὸ λίγες περιπτώσεις, τὸ φορτίο τῶν πλοίων, στοιχεῖο ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἀποτίμηση τῆς ἐμπορικῆς κίνησης τοῦ Χάνδακα. Ὑπάρχει ἀκόμα ἓνα μεγάλο χρονικὸ κενὸ (21 χρόνια), τὸ ὁποῖο μεσολαβεῖ ἀνάμεσα στὴν πρώτη καὶ στὴ δεύτερη περίοδο, γιὰ τὴν κάλυψη τοῦ ὁποῖου ἡ ἔρευνα πρέπει νὰ στραφεῖ σὲ ἄλλες πηγές. Ἐξἄλλου θὰ ἦταν παρακινδυνευμένο νὰ ἐπιχειρηθεῖ ἡ σύγκριση ἀνάμεσα στὶς δυὸ περιόδους ποὺ ἐξετάζονται. Ἐδῶ χρειάζεται ὅμως νὰ τονιστεῖ, ὅτι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δεύτερης περιόδου, ἡ ἔκταση τῆς δραστηριότητος τῆς ναυτιλιακῆς κίνησης περιορίζεται περισσότερο στὸ μεσογειακὸ χῶρο. Ὅμως, τὸ ἀρχεῖακὸ αὐτὸ ὑλικό, παρὰ τὴν ἔλλειψη πληρότητας στοιχείων ποὺ παρουσιάζει, ἀποτελεῖ τὴν πρώτη συστηματικὴ καταγραφή ποὺ διαθέτουμε τῶν πλοίων ποὺ ἀναχωροῦσαν ἀπὸ τὸ λιμάνι τοῦ Χάνδακα κατὰ τὸ 17ο αἰώνα. Ἀπὸ τὴ καταγραφή αὐτὴ γίνεται σαφὲς ὅτι ὁ Χάνδακας ἀποτελοῦσε ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου καὶ ὅτι γενικότερα ἢ Κρήτη δὲν ἦταν μονάχα ναυτικὴ βάση ἀλλὰ, ὅπως γράφει χαρακτηριστικὰ ὁ Lane, μεγάλη παραγωγὸς κρασιοῦ, σιτηρῶν, λαδιοῦ καὶ ἄλλων προϊόντων¹⁰⁸.

108. F. Lane, *Storia di Venezia*, Torino 1978, 83.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Α*

Κ Α Τ Α Γ Ρ Α Φ Η Π Λ Ο Ι Ω Ν Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ο Υ 1 6 0 8 - 1 6 1 3

ΗΜ/ΝΙΑ	ΕΠΥΨΗΤΗΣ	ΤΥΠΟΣ	ΠΛΟΙΟ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ	ΟΝΟΜΑ	ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ Ή ΠΛΟΙΟΚΤΗΤΗΣ	ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ
1	5 - IV	Bortolo Lombardo	berton	Venier	Cosma de Luca di Venetia	Venetia
2	41 - IV	Vicenzo Mazzoleni	berton	S. Margarita	Zuan Zibon Scocose	Londra
3	42 - IV	Zuanne Capsa	nave	Can Bianco	Cornelio Er	Dancia
4	12 - IV	Alvise Benti	berton	Prospero	Giovanni Startop	Londra
5	24 - IV	Francesco Falgher	nave	S. Piero	Federigo Siris	Ollanda
6	22 - IV	Zuan Maria Riva	berton	S. Giacomo	Gulielmo Bacchero	Ollanda
7	26 - IV	Zuanne Solera	nave	Ena Fenice	Antonio de Zuanne da Santorini	Venetia
8	30 - IV	Francesco Franco detto Suattimi	vasello	S. Maria di Piazza	Zuan Mainetti	Constantinopoli
9	12 - V	Zuanne Hierossolimiti	vassello saica	S. Zuanne	Nicolo detto Zanpiero	Alessandria
10	16 - V	Michiel Gobeti	galion	Vidal	Bortholo Penzo	Venetia
11	19 - V	Alvise Benti	berton	Benedittion	Gulielmo Lod(?)	Londra
12	19 - V	Alvise Benti	nave	Lava (?)	Zorzi Lod(?)	Londra
13	21 - V	Piero Falgher	berton	Cigimi	Doimo de Nicolo	Venetia

* Διατηρείται η Ιταλική μορφή των λέξεων όπως ακριβώς καταγράφθηκαν στις έγγραφακές πράξεις. Μαζί με την ήμερομηνία διαχώρισης του πλοίου σημειώνεται και η άρχαιακή ένδειξη. Ο πίνακας Α' ισοδυναμεί με το πρώτο τετράδιο ενώ ο Β' με το δεύτερο (βλ. σημ. 16 και 17).

14	21 - V 4 ^r	Piero Pigi	saettia	Cadena	Antonio Cadena	Venetia
15	30 - V	Zorzi Dacipri detto Camarioti	saitea	Darcha	Zuanne Arvaso	Constantinopoli
16	30 - V	Marco di Franceschi	galion berton	S. Trinita ?	Mattio Paraschi Battista Doria	Alessandria Venetia
17	18 - VIII 4 ^v	Zuanne Filimo	galion	Lombardo	Zorzi Smirno	Venetia
18	19 - VIII	Manoli Gavala	saettia		Antonio de Martin	Venetia
19	25 - VIII	Zuanne Filimo	saettia		Lazarin Moretto	Venetia
20	25 - VIII	Zuanne Filimo	galion	Mazorana	Francesco de Nicolo	Venetia
21	29 - VIII	Giulio di Rossi	galion			
22	4 ^v - 5 ^r 29 - VIII 5 ^r	Marc' Antonio Solima	saettia	S. Zuan Battista	Biasio Poggio	Constantinopoli
23	2 - IX	Federigo Zilli	navetta	Fenice	Antonio de Zuanne da Santorini	Venetia
24	3 - IX	Manea Geriti	nave	Fera	Agustin da Curzula	Venetia
25	4 - IX 5 ^v	Zuan Maria Riva	berton	Cegrini	Claudio Ardison	Venetia
26	4 - IX	Zuan Maria Riva	galion	Venier	Domenego d' Isepo	Venetia
27	8 - IX	Mathio Zen q. Francesco	berton		Cosma de Luca	Venetia
28	13 - IX	Piero Comin	galion	Roschetto et Zogia	Piero de Giacumo Petricchio	Venetia
29	15 - IX	Gieronimo Manerba	nave	Corzalana	Antonio de Pollo	Venetia
30	16 - IX 6 ^r	Giulio di Rossi	berton	Falcon Pardo	Steffano Vendeniato	Venetia
31	22 - IX	Manea Geriti	galion	Barozzi	Vicenzo da Stelizza	Venetia
32	24 - IX	Michiel Sarachinopulo	galion	Cadena	Antonio Cadena	Venetia
33	24 - IX 6 ^v	Giacumo Lombardo q. Piero	berton	Aquila	Guglielmo Stefano	Inghiltera
34	29 - IX	Zuan Maria Riva	galion		Luca de Zorzi	Venetia
35	29 - IX	Alessandro Pascuci	galion	S. Nunciata	Paulo de Zorzi	Venecia

36	1 - X 6 ^v - 7 ^r	Marc' Antonio Solima	saitia	francese	S. Spirito-La Pazze Filippo Seger	Tripoli de Soria
37	6 - X	Anzolo Strozi	vassello		S. Zuanne Evangielista	Tenedo over Neno
38	17 - X	Michiel Vidali	galion		Vidali	Venetia
39	29 - X 7 ^{r-v}	Piero Casici	galion		Agustini	Venetia
40	21 - XI	Zuanne Russopsiri q. Zorzi	schirazzo		Mazzoleni, S. Maria de Piazza	Constantinopoli
1 6 0 9						
41	7 ^v 14 - I	Pollo Barbarigo fu Alesandro	saettia		S. Nicolo di Piazza Thodorin Fliscuni	Alessandria
42	19 - I 8 ^r	Agustin Moretto q. Marc' Antonio	berton		Abram	Cypro
43	28 - I	Zuanne Solera	nave		Paura	Astradan
44	3 - II	Zuanne Solera	nave over berton		Emo. La Fenice	Venetia
45	2 - III 8 ^r	Alvise Benti	nave		Prospera	Lodra
46	2 - III	Piero Plaidemo detto Schilopsaro	saitia		Cadena	Constantinopoli
47	24 - III	Vicenzo da Savoggia q. Guliermo	nave over berton		Can bianco	Dancica
48	8 - IV 9 ^r	Marc' Antonio Sollima	saettia		S. Maria Bonaventura	Venetia
49	13 - IV	Zuanne de Conini q. Zuanne	berton	fiamengo	Sansone	Fiandra
50	17 - IV	Manea Geritti	vassello		Feni	Venetia
51	22 - IV	Zuanne de Conini q. Zuanne	berton	fiamengo	Ercule	Cypro

52	^{9v} 2/4 - IV	Manea Geritti	nave	Nuova Feni	Zorzi d' Antonio da Santorini	Venetia
53	25 - IV	Agustin Moretti	nave	Speranza	Gian Petrens	Inghitera
54	16 - V 10r	Zuanne de Conini	berton	Salamandra	Ellbrande Classen	Levante
55	1 - VI	Francesco Falgher	nave	S. Giacomo	Giacob Gian	Ponente
56	28 - VI 10v	Gasparo de Giacomo	vascello	de Naxia	Giorgio Galante	Naxia
57	12 - VII	Francesco Franco	vascello overo barca	da Naxia	Giorgi Axotti	
58	14 - VIII	Zuanne Solera	nave	Fenice	Antonio de Zuanne da Santorini	Venetia
59	17 - VIII 14r	Paulo Rizzardi	saetia	francese	Antonio de Martin	Venetia
60	23 - VIII	Fedrico Zigli	berton	Maddalena	Lole Marlensi	Venetia
61	26 - VIII	Alvise Spagnioleto	nave	Lion Verde	Isepo de Vittor	Venetia
62	31 - VIII	Zuane Capsa	galion	Soldar	Antonio Bonivento	Venetia
63	31 - VIII	Michiel Sarachinopulo	galion	dal Pesce	Zorzi de Smirno	Venetia
64	6 - IX 11v	Michiel Gobatti	galion	Vidali	Bortholo Penzo	Venetia
65	7 - IX	Zan Maria Riva	berton	Cegrini	Doimo de Nicolo	Venetia
66	7 - IX	Zuanne Capsa	galion	Constantini	Francesco de Bernardo	Venetia
67	10 - IX	Zuanne Capsa	galion	Doimo	Francesco Doimo	Venetia
68	15 - IX 12r	Ludovico Gardisan da Venetia	saetia overo barca		Nicolo Cherassino	Schiro
69	19 - IX	Zuanne Capsa	nave	Zogia	Pietro de Giacomo	Venetia
70	20 - IX	Zacho Sicatini	nave	S. Zorzi Beneradi	Petrichio	Allessandria
71	23 - IX	Piero Cassici	nave	Ziperia	Constantin Pulopodi Lorenzo de Zuann' Antonio	Venetia

72	^{12v} 26 - IX	Piero Comin	nave	Rossetta et Zoggia	Andrea de Zuanne	Venetia
73	29 - IX ^{13r}	Zuan Emo	saitia	S. Maria da	Antonio Recusi	Mesina
74	17 - X	Zuan Paulo Rizzardì	saettea	Porto Salvo	Giometto Mercante	Venetia
75	30 - X	Zuanne Capsa	berton	Bonaventura	Ruggier de Zuanne	Venetia
76	15 - XI	Zuanne Zese del Baldissera	berton	Colombi	Zorzi Dapiran	Costantinopoli
77	18 - XII	Zuan Conin	berton	Corier	Elabiam Classes	Ponente
1 6 1 0						
78	30 - I	Giacomo Marinoni	nave	Salamandra	Fedrico Seresson Crul	Ponente
79	30 - I ^{14r}	Giacomo Marinoni	nave	S. Pietro	Lole Martens	Ponente
80	3 - II	Zuanne Ralli	nave	Lion Verde	Cornelio Dimisson	Cipro
81	8 - II	Zuanne di Conin	nave	S. Pietro	Federigo Segres	Ponente
82	25 - II ^{14v}	Giacomo Marinoni	nave	Emma. La Fenice	Antonio de Zuanne Santorini	Venetia
83	14 - III	Anzolo Stroci	berton	Can Bianco	Cornelio Here	Dancica
84	14 - III	Michiel Gobatti	nave	Pigi	Agustin de Giacomo	Costantinopoli
85	20 - III ^{15r}	Zuanne Conin	berton	Speranza	Zuanne Cornelio	Arcipelago
86	20 - III	Zuanne Conin	berton	Signo	Zuan Pitassen Prost	Arcipelago
87	3 - IV	Zuan dal Gigante	nave	S. Georgio	Zuan Federico	Ponente
88	3 - IV	Zuan dal Gigante	nave	Dolfin	Zuan Duh	Ponente
89	14 - IV ^{15v}	Perin Panigeto	saetia	Nicolo Calafati	Nicolo Calafati	Naxia
90	25 - IV	Zuanne Sollera	vassello sive nave	Erevit Pater	Clas Gerson	Fiandra
91	3 - V	Zorzi Masarachi q. Nicolo	bergatin de Naxia	Giorgi Sifugno	Giorgi Sifugno	Costantinopoli

92	3 - V 16 ^r	Michiel Mauriano	vassello	da Chio	S. Giovanni Evangelista	Manoli Bilachi	Alessandria
93	7 - V	Zuan Antonio Menerba	schirazzo		S. Michel Arcangelo	Staurachi Dimitropullo	Constantinopoli
94	41 - V	Zuan Paulo Rizzardi	berton		Ceseno Bianco	Pietro Maggio	Venetia
95	46 - V 16 ^v	Zuanne Conini	nave		Signo Bianco	Zuan Petro Pros	Ponente
96	46 - V	Zuan Dagante	nave		Speranza	Zuan Cornelio	Ponente
97	46 - V	Francesco Franco	vassello sive schirazzo			Janni Sarcoffa	Constantinopoli
98	22 - V 17 ^r	Michiel Gobatti	galion		Vidali	Bortolo Penzo	Venetia
99	2 - VI	Manoli Gavala	galion		Lombardo et Bertodo	Zorzi Smirno	Venetia
100	5 - VI 17 ^v	Zuan Maria Riva	saetia		S. Maria Buona Ventura	Giometto Mercante	Venetia
101	5 - VII	Girardo Baci	nave		Tizzona	Nicolo da Santorini	Cipro
102	47 -VII	Francesco Falgher	berton		Colombo	Ventura Boggier	Alessandria
103	3 - VIII 18 ^r	Zuanne Biasio	nave	candiota		Steffano Chinitachi	Alessandria
104	41 - VIII	Francesco Falgher	saetia		S. Maria Bonaventura	Petro de Nans	Venetia
105	44 -VIII	Giacomo Marinoni	nave		Enna. Penice	Francesco Antonio de Zuanne Santorini	Venetia
106	16 -VIII 18 ^v	Bortholo Garzariol fu de Giacomo	berton		Ceseno Bianco	Petro Maggio	Venetia
107	18 -VIII	Domenego Bellendi q. Geronimo	saetia	francese			Venetia
108	20 -VIII	Christofin Diedo	berton		S. Maria Madalena	P'onsio Bonifatio	Venetia
109	20 -VIII	Piero Cassici	saetia	francese	S. Zorzi Beneradi	Constantin Pulopodhi	Alessandria
110	24 -VIII	Lorenzo Pigi	nave		S. Anna Bonaventura Grifon	Matthio Tornelli	Venetia
						Giopa Cornelio	Venetia

141	19 ^r 25-VIII	Zuanne Capsa	nave	Constantini	Francesco de Bernardo	Constantinopoli
142	29-VIII	Giacomo Marinoni				
143	7-IX 19 ^v	Zuan Andrea dall' Olmo	saetia	Corrier. Emo Testa d' Orro	Zorzi Dapiran Petro Grannisco	Venetia Venetia
144	47-IX	Piero Comin	galion	Doria	Nicolo de Luca	Venetia
145	48-IX	Alvise Benti	nave	Prospera	Zuan Startop d' Inghitera	Londra
146	48-IX 20 ^r	Alvise Benti	nave	Aquila	Gugliermo Steffano d' Inghitera	Londra
147	48-IX	Dimitrio Zacco	galeon	Monte et Fiumo	Doimo de Nicolo	Venetia
148	49-IX	Zuanne Capsa	berton	Doimo	Gieronimo de Giacomo	Venetia
149	5-X 20 ^v	Manoli Gavalla	berton	La Fortuna	Giovanni Gioel(?)	Venetia
120	16-X	Gabriel di Franceschi da Venetia	berton	S. Pietro	Claudio Belon Francese	Venetia
121	23-X	Piero Comin	berton	Stella	Francesco de Filipo	Venetia
122	24-X 20 ^v -21 ^r	Francesco Franco	vassello	S. Girolamo et S. Giulia	Zuan Battista Giustinian	Tripoli
123	26-X 21 ^r	Nicolo Cristoforo	saica	S. Michiel Arganchelo	Nicolo Calergi	Constantinopoli
124	31-X	Zuanne Anifandopulo q. Matio	caramossain	S. Nicolo	Michiel de Gianni dalle Isole	Costantinopoli
125	2-XI	Piero Comin	berton	S. Piero	Giacomo Cornelio	Venetia
126	30-X 21 ^v	Giorgachi Paghopoulo	saettia	S. Maria	Thodorin Fliscuni	Costantinopoli
127	1-XII	Giacomo Marinoni	nave	La Carita	Petro Gerson	Amsterdam
128	1-XII	Giacomo Marinoni	navetta	Ema. S. Giovanni	Gian Gerson	Venetia

		nave	Prima Rosa	Gulielmo Ox	Inglitera
129	17 - XII	Zuanne Conin			
			1 6 1 1		
130	^{22r} 12 - I	Marco Sallamon	francese S. Maria Bona Ventura	Giometto Mercante	Venetia
131	6 - II	Zuan dal Gigante	Can Bianco	Cornelio Her	Dancica
132	6 - II	Zuan dal Gigante	Can Negro	Martino Haidimon	Dancica
133	19 - II	Anzolo Strocci	S. Maddalena	Ponso Bonifacio	Venetia
	^{22v}				
134	4 - III	Zuane Solera	S. Pietro	Drich Gerson Crul	Ponente
135	4 - III	Zuane Solera	Doi Vuchi	Sibran Giansen	Ponente
136	6 - III	Gian dal Gigante	dancichana Dolfina	Goan Duc	Dancicha
	^{23r}				
137	8 - III	Nicolo Viagho q. Manusso		Paulin de Mosco da Lindo	Allessadria
138	8 - III	Francesco Marini	fiamengo Lion Rosso	Girardo Corneli	Astridam
139	8 - III	Zuanne de Conni	La Pegna	Gulielmo Dudes	Ponente
	^{23r.v}				
140	8 - III	Zuanne de Conni	Can Bianco	Nicolo Pietroson	Millo
	^{23v}				
141	14 - III	Zuanne Papadopullo	S. Spirido	Giorgi Scordili	Naxia
142	19 - III	Manoli Gavala	Lombardo	Michiel Parente	Venetia
143	30 - III	Christofin Diedo		Manoli Manolaca	Constantinopoli
	^{24r}				
144	1 - IV	Zorzi Zen fuo de Giacomo		Michelin Petropullo	Constantinopoli
145	1 - IV	Francesco Falgher	Doria	Francesco de Marco	Venetia
146	4 - IV	Manoli Codostaulo q. Zorzi		Dimitri Luca Malvasiottio	Costantinopoli

147	5 - IV 24v	Borthollo Lombardo	saica	da Paris	Cigna Bianca	Giorgi Vassilopullo	Paris
148	6 - IV	Gian de Conis Fiamengo	berton			Zuanne Piperspros Fiamengo	Zante
149	11 - IV	Borthollo Brogognon	bergantin	de Nisiro		Janni de Pero	Constantinopoli
150	11 - IV 24v-25r	Zorzi Agapito	barca			Nicolo Nichtopulo	Constantinopoli
151	14 - IV 25r	Dimitri Mussuro q. Zorzi	schirazzo		S. Maria	Stathi dal Zante	Costantinopoli
152	15 - IV	Piero Plaidemo q. Zuanne	vassello	de Patino		Manoli Xenopulo	Constantinopoli
153	24 - IV	Zuanne Solera	nave		Fenice	Nicolo de Michiel	Venetia
154	25 - IV 25v	Zuan Antonio Manerba	barca sive schirazzo		S. Michiel Arcangelo	Staurachi Dimitropulo	Constantinopoli
155	28 - IV	Anzolo Raspi	vassello		De Carandoni	Antonio Carandoni	Constantinopoli
156	5 - V	Zuan de Conin	berton	fiamengo	Lion Cervo	Devid Piter Pros	Zante
157	7 - V	Ilercole Sosomeno	berton	fiamengo	S. Zuanne Cavalier del Mare	Zuan Erson de Dan	Astradan
158	7 - V 26r	Nicolo Cristoforo	saettia		La Madona Messobattissa	Thodorin Fliscuni	Constantinopoli
159	12 - V	Giacomo Babacopulo	saettia	da Mitilini		Janni de Constantin	Mitilini
160	25 - V	Michielin Fotti	caramossal	da Patino		Francesco Christoforo	Patino
161	29 - V 26v	q. Francesco Giacomo Babacopulo	grippo			Paulin Augulli da Lindo	Siria
162	31 - V	q. Giorgi Paulo Benti	berton	inglese	Lion Cervo	Rimondo Guardigner	Ponente
163	40 - VI	q. Bortolomeo Steliano Surian	saettia		Darca	Zuanne Arvaso	Alessandria
164	10 - VI	q. Zuanne Giacomo Babacopulo	bergadino			Manoli Xenò da Nisiro	Nisiro

165	^{27f} 14 - VI	Perin d' Agustini	saica			Villa Ghunefto da Scopelo	Volo
166	17 - VI	Antonio Cassinati	nave	da Lindo		Janni Ghigadico	Lindo
167	2 - VII	Francesco Falgher	berton	fiamengo	S. Pietro	Cornelio Lisco	Cypro
168	^{27v} 15 - VII	Christofalo Testarossa	berton		Colombo	Nicolo de Luca	Constantinopoli
169	14-VIII	q. Zuanne Francesco Falgher	nave	fiamenga	L' Angelo Volante	Diut Cornelisson	Venetia
170	14-VIII	Francesco Falgher	galion		Doria	Francesco de Marco	Venetia
171	^{28r} 17-VIII	Girardo di Bacci	nave		Tizzone	Zorzi da Pizza	Tripoli
172	26-VIII	Anzolo Strozzi de Antonio	saetia		S. Maria Mad- dalena-Testa d' Oro	Piero Garvaso(?)	Venetia
173	26-VIII	Zorzi Agapito q. Zuanne	setia	francese	S. Maria Bonaventura	Bortolomio Martino di Franza	Venetia
174	^{28v} 26-VIII	Gabriel Difranceschi	saetia	francese	S. Maria Madalena	Rulan Vittorelo	Venetia
175	28-VIII	Anzolo Strozzi	berton		S. Pietro	Ponso Boniffacio	Venetia
176	2 - IX	Demetrio Zaco	berton		Avantazi	Piero di Vescope	Venetia
177	^{29r} 3 - IX	Zuanne Capsa	nave		Constantina	Francesco de Bernardo	Venetia
178	4 - IX	Michiel Gobbito	galion		Vidalli	Bortolo Penzo	Venetia
179	5 - IX	Anzolo Strozzi	galion		Mazziolla	Francesco Doimò	Venetia
180	5 - IX	Giacomo Babacopulo	caramussali		Gabriel	Gabriel Cordelli	Lindo
181	7 - IX	Francesco Falgher	nave	inglese	Mantel	Giugielmo Steffano	Inguillera
182	13 - IX	Marc' Antonio Solima	nave		Lion Negro	Gian Erson Danccisen	Astradan

183	^{30r} 13 - IX	Zuan Vido	berton	S. Maria de Gratia	Pelegrin di Rossi	Venetia
184	14 - IX	Nicolo Cacni q. Luca	saica		Ghidun Turco da Faches	Faches
185	24 - IX ^{30i-v}	Zuanne di Cogni	berton	Chinit	Nicolo Gian Chinit Fiamengo	Arcipelago
186	26 - IX ^{30v}	Paulo Benti	bertoncini	S. Caterina	Gulhelmo Crosmo	Venetia
187	1 - X	Zuanne Solera	berton	Emo. La Fenice		Venetia
188	2 - X	Zuanne de Coni	berton	S. Piero	Cornelio Disen	Cipro
189	5 - X ³¹ⁱ	Zuanne dal Gigante	berton	Griffon	Giacomo Petro	Venetia
190	12 - X	Zuanne Solera	nave	Corrier	Antonio de Santorini	Venetia
191	14 - X	q. Agustin	nave	Apostolo	Zuane Startopo	Ponente
192	16 - X ^{31v}	Zuanne Capsa	berton	Paradiso	Zorzi Smirno	Venetia
193	4 - XI	Girardo Bacci	gripo	S. Maria de Piazza	Labriano Spagnolo	Costantinopoli
194	10 - XI	Marc' Antonio Sollima	nave	Gionas	Avedi Galcheas(?)	Napoli
195	16 - XI	Giacomo Babacopulo	vasello	Schirazzo	Leo Mathat da Patino	Patino
196	^{32r} 19 - XI	Zorzi Gaetani	schirazzo	S. Maria di Piazza	Zorzi Strilinga	Constantinopoli
197	29 - XI	Giacomo Babacopullo	saica		Dimitri Desmeschio	Mitiline
198	28 - XII	Henrico Vanurone Fiamengo	berton	S. Filippo	Giacomo Dellexa	Costantinopoli

1 6 1 2

199	32v 16 - I	Zuanne Solera	berton	La Vacha Machiata	Vil de Gigante	Napoli
200	20 - I	Bernardin Balbi	berton	Angelo Volante	Hendric Cornelisson	Astradan
201	23 - I	Francesco Falgher	galion	Rosetti	Iseppo de Benetto	Smirne
202	29 - I	Anzolo Strocci	berton	S. Pietro	Ponsio Bonifacio	Venetia
203	29 - I	Anzolo Strocci	saetia	S. Maddalena	Orlando Torello	Venetia
204	1 - II	Zuanne Conin	berton	Concordia	Gian Federigo	Cipro
205	33v 5 - II	Giacomo Babacopulo	barca		Thodorin de Papa da Neno	Constantinopoli
206	17 - II	Zuanne Solera	nave	Gionas	Cornelio Auti Gensen	Astirndam
207	19 - II	Zuanne Conin Fiamengo	vassello	La Fenice	Gielmo Gielmanser	Ponente
208	34r 20 - II	Zuanne Conin	berton	Tre Re	Andrich Cornelio	Ponente
209	20 - II	G. dal Gigante	berton	Cane bianco	Cornelio Her	Ponente
210	3 - III	Nicolo Cagni	vaselo	Saica	Giorgi Amira	Neno
211	34v 4 - III	Alvise Benti	berton	S. Caterina	Guilielmo Crosmo	Constantinopoli
212	20 - III	Pero Cudurni	vassello	S. Zuanne	Luca Berli	Constantinopoli
213	1 - IV	Zuanne Solera	nave	Schisma La Vaccha	Vin dal Gians	Frandia
214	35r 3 - IV	Zan Remel Fiamengo	berton	Macchiata	Didric Garcin	Arcipelago
215	18 - IV	Zuanne Solera	nave	Can bianco	Francesco de Marco	Venetia
216	24 - IV	Francesco Falgher	nave	Felice		Venetia
217	35r-v 27 - IV	Antonio Faraclo	schirazo	Doria	Staurachi Dimi- tropullo	Constantinopoli
218	35v 29 - IV	Stegliano Surian	saitia	S. Michael Arcangelo Darca	Zorzi Camarioti	Allessandria

219	4 - V 36 ^r	Michiel Franco	saitia	La Madona Messopaditissa	Thodorin Fliscuni	Costantinopoli
220	16 - V	Giorgi Zentili	vasselo da Lido		Amiriali de Gabrieli	Lido
221	26 - V	Zuanne Sollera	nave over berton	S. Maria di Gratie	Pelegrin de Rossi	Alessandria
222	15 - VI 36 ^v	Girardo di Bacci	gripo	S. Maria di Piazza	Labriano Spagnolo	Costantinopoli
223	22 - VI	Giacomo Babacopulo	caramossal		Gianni de Petro da Rodis	Rodis
224	25 - VI	Zuanne de Conin	berton	Speranza	Ilehi Ipsi	Puglia
225	8-VIII 37 ^r	Zuanne Capsa	sactia	S. Maria Buona Ventura	Petro Demans Francese	Venetia
226	16 - VIII	Zuanne Capsa	sactia	S. Trinita	Bortholomio Bocheti	Venetia
227	17 - VIII	Zuan de Conin	nave francese	Sacriffitio d' Abram	Ghelmer Pitasci	Venetia
228	17 - VIII 37 ^v	Zuane Conin	nave	Corona	Christian Andriansis	Venetia
229	20-VIII	Giulio di Rossi de Antonio	berton	Paradisi	Paulo d' Antonio	Venetia
230	27-VIII	Marc' Antonio Solima	berton	S. Piero	Ponsio Boniffacio	Venetia
231	30-VIII 38 ^r	Nicolo Zen de Zuanne	galion	Targa	Nadalin dell' Aqua	Venetia
232	31-VIII	Zuanne Connin	berton	S. Margarita Buona Ventura	Giacomo Dragone	Venetia
233	2 - IX 38 ^v	Marc' Antonio Solima	berton	Emo la Fenice	Piero de Zuanne	Venetia
234	9 - IX	Alvise Benti	berton	Mantel	Guilermo Stefani	Londra
235	13 - IX	Camillo Matthioli	galion	Vidalli	Piero de Giacomo	Venetia
236	15 - IX	Francesco Falgher	galion	Doria	Francesco de Marco	Venetia

237	39 ^r 16 - IX	Zuanne Capsa	saetia	Testa d' Orro S. Maria Buona Ventura	Antonio Martin	Venetia
238	18 - IX	Zuanne Capsa	berton	Colombo	Christofallo Testa- rossa	Venetia
239	19 - IX 39 ^v	Zorzi Paghopulo	saetia	S. Zorzi	Dimo de Marini	Alessandria
240	5 - X	Marco de Giacomo	vassello	S. Michel Ar- changelo	Constantin Curmulissi	Costantinopoli
241	12 - X 39 ^v -40 ^r	Zuanne Capsa	berton	Tabin (?)	Piero d' Alvise Liseo	Venetia
242	17 - X 40 ^r	Dimitri Fuca q. Gianni	saica		Gianni Rodhioli	Rodis
243	22 - X 40 ^r -v	Zorzi Paghopulo	schirazzo	S. Maria Messo- paditissa	Manoli da Patino	Costantinopoli
244	26 - X 40 ^v	Marc' Antonio Sollima	nave	Mazzualla	Franco Doimo	Venetia
245	2 - XI	Antonio Faraclo	berton	Benti S. Cat- terina	Thodori Fliscuni	Costantinopoli
246	7 - XI 40 ^v -41 ^r	Zuanne di Connici	berton	Speranza	Ilypem Vagliermo	Ponente
247	4 - XII 41 ^r	Zuanne Solera	berton		Cornellio Gians	Napoli
248	12 - XII	Giacomo Babacopulo	schirazzo	S. Zuanne da Patino	Michali da Patino	Patino
249	13 - XII	Francesco Fietto	saica	Del Salvatore	Giannaco Maraveglia	Volo
1 6 1 3						
250	41 ^v 10 - III	Zuanne de Conin	nave	Speranza	Iliche Ipsin	Cipro
251	18 - III	Paulo Benti	nave	Targa	Battista di Rossi	Venetia

252	21 - III 42 ^r	Nicolo Cacni	nave		Saicha	Piero da Paresi	Constantinopoli
253	8 - IV	Francesco Falgher	nave	fiamenga	Yacha Machata	Vin del Gians	Dancia
254	21 - IV	Zuanne Solera	nave		I Duoi Vecchi	Isbram Giacopsen	Ponente
255	21 - IV	Zuanne Solera	nave		Lion Rosso	Cornellio Giansen	Ponente
256	29 - IV 42 ^v	Giovanni de Conin	nave		Can Bianco	Heri Ghalans	Ponente
257	9 - V	Bernardin Balbi	berton		S. Carita	Ai Flore	Cypro
258	11 - V	Bernardin Balbi	berton	inglese	Zuan Francesco	Giugelimo Amonte	Ponente
259	18 - V 43 ^r	Constantin Vicimano q. papa Gianni	saica		Agios Tafos	Thodorin de Macri da Lindo	Lindo
260	18 - V	Francesco Falgher	galion		Doria	Francesco de Marco	Venetia
261	20 - V	Zuanne Solera	berton		Emo. La Fenice	Piero de Zuanne dalla Gola	Venetia
262	20 - V 43 ^v	Nicolo Cacni	saica			Giorgi de Gianni	Limno
263	21 - V	Nicolo Calergi	bergantino		S. Nicolo	Antonio Saitii	Constantinopoli
264	22 - V	Steliano Surian	saetia		S. Maria de Piazza	Zorzi Figeto	Alessandria
265	24 - V 44 ^r	Christofin Diedo	saetia		Della Madona Acrotiriani	Piero Aguridhi	Alessandria
266	30 - V	Nicolo Francesci	berton		Lion Negro	Ertem Gias(n)	Dancia
267	7 - VI 44 ^v	Thodorin Fliscuni	saetia		La Madona Messopaditissa	Thodorin da Rodo	Suria
268	10 - VI	Jullio di Rossi	berton		Tobin	Nicolo de Luca	Smire
269	12 - VI	Zuan Solera	berton		S. Piero	Fedrico Agien(?)	Frandia
270	14 - VI 45 ^r	Manusso Paraschi	vassello saica			Giorgio de Andrea	Tamiathi
271	26 - VI	Nicolo Aghladi	saica			Zanni Rubeli da Lindo	Arcipelago

272	30 - VI	Nicolo Agladi	barcha	Giorgi Geniti	Scio
273	6 - VII 45 ^{r-v}	Nicolo Agladi	saicha	Fucha de Thettochi da Mitilini	Mitilini
274	15 - VII 45 ^v	Nicolo Caeni	saica over saetia	Michali Lidiaco da Lindo	Lindo
275	15 - VII	Francesco Franco q. Michael	saetia	Gioanne Gripari da Scio	Alessandria
276	23 - VII 46 ^r	Francesco Fietto	saica	Janni Mitilineo	Arcipelago
277	17-VIII	Bernardin Balbi	nave	Erico Chener	Venetia
278	20-VIII	Nicolo Agladihi	vasselo sive saitea	Steffano Forner	Venetia
279	17 - XI	Francesco Falger	berton	Zuan Nicolo Olac Fiamengo	Ponente

da Scio

S. Zuan Battista

da Scio

Arcipelago

nave

inglese

S. Maria Bona
Ventura

Steffano Forner

Venetia

berton

Lion Bianco

Zuan Nicolo Olac

Ponente

K A T A Γ P A Φ Η Π Δ Ο Ι Ω Ν Η Ε Ρ Ι Ο Δ Ο Υ		Π Ι Ν Α Κ Α Σ Β'		1 6 3 4 - 1 6 4 0		
ΙΜ/ΝΙΑ	ΕΓΓΥΗΤΗΣ	ΤΥΠΟΣ	ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ	ΟΝΟΜΑ	ΚΑΘΕΤΑΝΙΟΣ 'ΙΙ	
			ΠΛΟΙΟ		ΠΛΟΙΟΚΤΗΤΗΣ	
				1 6 3 4		
4 ^r						
1	19 - XI	Manoli Aramadan	schirazzo		Zuan da Santorini	Arcipelago
2	19 - XI	Manoli Aramadan	schirazzo		Dimitri da Napoli	Arcipelago
3	8 - XII	Costantin Curtesan	tartana		Antonio dal Mars	Alessandria
4	31 - XII	Bortolo Biasii	nave	inglese	Lorenzo Mogier	Ponente
5	7 - I	Michel Castrinopulo	barca			
	1 ^v					
6	23 - II	Manoli Ramaidani	saicha		Mattio Conidi	Scio
7	23 - II	Manoli Ramaidani	saicha	Sotiras	Giorgi Decagora	Arcipelago
8	23 - II	Manoli Ramaidani	saicha	S. Zuane	Dimitri da Lindo	Arcipelago
				Theologo	Todorin da Patino	Arcipelago
9	3 - III	Zorzi Gierazugni	polacha	S. Maria Madda- lena et S. Zuan Battista	Francesco Faro	Rosseto
10	17 - III	Bortolamio di Gam- bari q. Anibal	tartana	S. Anna Buona Ventura		Alessandria
11	20 - III	Raimondo Cairon	berton	Il Dolfin	Francesco Zermondo	Suda
12	21 - III	Manoli Ramaidani	saicha	S. Zuanne da Patino	Bortolamio de Zuanne da Patino	Arcipelago

13	8 - IV	Manoli Ramaidani	schirazzo			Zuanne da Santorini	Arcipelago
14	17 - IV	Herico Zerbara	berton			Christofallo Chiche	Dancicha
15	27 - IV	Manoli Ramaidani	schirazzo			Andrea da Egiena	Arcipelago
16	4 - V ^{2v}	Alessandro Gardelin	tartana			Zuanne Nicot	Venetia
17	8 - V	Dimitri Scliro Malvasioto	tartana			Costa da Patino	Costantinopoli
18	12 - V	Francesco Bisi	berton			Giacomo Oliva Francese	Venetia
19	22 - V	Frachia Babucha	tartana			Claudio Tabon	Smires
20	30 - V	q. maistro Dracho Francesco Babuca	vascel over saitia			Zuanne di Giovachin	Venetia
21	31 - V	Raimondo Chairon	polaca	francese		Zuanne Daumas	Levante
22	10 - VI	Raimondo Chairon	polaca	francese		Bastian Piles	Alessandria
23	13-VIII	Bernardin Balbi	berton			Antonio Boteghier	Cipro
24	23-VIII	Raimondo Cairon	berton			Giacomo Pertes(?)	Smires
25	26-VIII	Xeno Zabagni	barca			Trandafillo da Neno	Venetia
26	27-VIII	Alessandro Gardelini	tartana		da Neno	Honorato Lombardo Francese	Venetia
27	28-VIII	Zorzi Moxia	polacha			Marin de Zuane	Venetia
28	1 - IX	Zorzi Gierazugni	tartana			Gian Battista Polero	Venetia
29	16 - IX	Giacomo Biasi	berton			Giacomo Oliva	Venetia
						Madona di Purifficacion	

30	18 - IX	Raimondo Cairon	berton	Dolfin	Francesco Girmondo	Venetia
31	18 - IX ^{4v}	Zan Paulo Ricardi	berton	S. Pietro	Zan Maria Bernabo	Venetia
32	6 - X	Stamo Areta	schirazzo	S. Spiridon	Pulimeno	Arcipelago
33	16 - X	Stamo Aretta	saica	S. Maria da Lindo	Gianni da Lindo	Arcipelago
34	17 - X	Thomado Pulo podi	berton	Valentin	Guliero d' Arbi(?)	Inglitera
35	21 - X ^{5r}	Giacomo di Ottavi	berton	Costanzo. S. Maria delle Gratie	Anzolo Cantarella	Venetia
36	9 - XI	Stamo Areta	tartana		Constantin da Patino	Constantinopoli
37	24 - XII	Raimondo Cairon	tartana		Gulielmo Staprano	Alessandria
1 6 3 6						
38	5 - II ^{5v}	Raimondo Cairon	vassel	La Madona del Rosario	Giovanni Zuane da Omas	Venetia
39	26 - IV	Ilerico Zerbara	vassello	Can Leurier	Martin de Leonardo	Fianbra
40	29 - IV ^{5v - 6r}	Zorzi Balbi	berton	Dolfin	Francesco Girmondo	Venetia
41	30 - IV ^{6r}	Manoli Aramadagni	schirazzetto		Scliro d' Anapoli di Malvasia	Rossetto
42	2 - V	Zuanne Biasi	Polica	S. Maria del Mar	Honorato L' Usello	Zante
43	6 - V ^{6v}	Raimondo Cairon	tartana	S. Pietro et S. Paulo	Antonio Crevelier	Levante
44	12 - V	Francesco Silvani	berton	La Madona di p(?)sicaris	Giacomo Oleva	Venetia
45	16 - V	Antonio Ricardi detto Crusso	polaca	S. Zorzi	Zorzi Corthopulo	Smirni

46	23 - V 7 ^r	Vicenzo Solima	saettia	S. Maria di Anzoli	Andrea Borton	Venetia
47	30 - V	Raimondo Cairon	tartana	S. Maria del Ponte		Venetia
48	1 - VI	Raimondo Cairon	tartana	La Madonna del Bon Viaggio	Claudio Andi Bert	Venetia
49	24 - VI 7 ^v	Zuanne Biasii	nave	Tomasin	Guglielmo Acher	Inghiltera
50	1 - VIII	Raimondo Cairon	tartana	S. Maria Maddalena	Piero Martichio	Alessandria
51	28-VIII	Filippo Biasii	saettia	S. Chiara	Marin de Zuanne	Venetia
52	29-VIII 8 ^r	Raimondo Cairon	tartana	La Madonna di Carmini	Pietro da Umas Francesse	Venetia
53	3 - IX	Zorzi Moxia	saettia	La Madonna di Carmine	Giovanni Nicot	Venetia
54	5 - IX	Alessandro Gardellin	saitia	La Madonna di Rossario	Michel Sagia Vella	Venetia
55	6 - IX 8 ^v	Francesco Silvani	galion	La Madonna del Carmine	Zorzi de Zuanne	Venetia
56	7 - IX	Francesco Bisi	berton	Fachinelli. La Madonna di Purification	Giacomo Oliva	Venetia
57	12 - IX	Manoli Aramadagni	schirazzetto	S. Nicolo citta	Scliro da questa citta	Venetia
58	19 - IX 9 ^r	Vicenzo Solima	galion	S. Maria di Gratia	Zuanne de Piero	Venetia
59	24 - IX	Bernardin Balbi	berton	Fontana S. Giovanni Battista	Bernardo Rugier	Venetia
60	5 - X	Christofallo Molvici	polaca	La Madonna di Loreto	Francesco Longo	Venetia

61	18 - X 9v	Raimondo Cairon	tartana	S. Maria Madalena	Piero Cagliol Francese	Alessandria
62	27 - XII	Zaneto Biasi	polacha	La Madona di Bon Viaggio	Claudio Albert	Venetia
1 6 3 7						
63	16 - I	Raimondo Cairon	polacha	La Madona del Rosario	Daumas	Alessandria
64	10 - II	Abba Constantini	berton	Fortuna	Nani de Zuanne Code	Ponente
65	2 - III 10r	Manoli Aramadani	schirazzeto	S. Nicolo	Sciuro Malvasioto	Rosseto
66	13 - III	Manoli Aramadani	vascello	S. Demetrio	Commno da Metelini	Rossetto
67	17 - IV	Bernardin Balbi	berton sive nave	Il Segno Biancho	Giovanni Batiista dal Berto	Astradan
68	21 - IV	Zuane Biasi	nave	Anna et Gianna	Gian Gal	Fiandra
69	21 - IV	Aba Costantini	berton	Speranza	Christoffalo Chichet	Ponente
70	28 - IV 10v	Manoli Arramata	schirazzeto		Theodosio Alexandro	Costantinopoli
71	2 - V	Manoli Aramadani	saitia	S. Zuanne Ire- mita et S. Nicolo	Marco Mauromati dalla Canea	Rossetto
72	5 - V	Menachen Constantini Ebreo	berton	La Madona del- la Purriffi- cation	Giacomo Olivo	Venetia
73	15 - V	Manoli Aramadani	shirazo	S. Zuanne	Demetrio da Patimo	Costantinopoli
74	22 - V 11r	Manoli Aramadani	schirazzeto	S. Nicolo	Tomaso da questa citta	Constantinopoli
75	27 - V	Bortollo Sclavo	saittia	La Madona de Scoppo	Domenego de Girardi	Venetia
76	9 - VI	Manoli Aramadani	saicha	S. Nicolo	Catacasino da Limno	Rosseti

77	12 - VI	Manoli Aramaidani	saica	S. Sepolero	Theodoro Darodis	Rodis
78	29-VIII 14 ^v	Filippo Biasi	tartana	La Madonna di Carmeni	Piero di Grandi	Venetia
79	31-VIII	Zan Giacomo Petrobelli	tartana	S. Maria de Bon Viaggio	Biasio Brocheta	Venecia
80	6 - IX	Pietro Falgher	saitta	La Madonna del- la Salute	Vicenzo Mazaravichi da Perasto	Venetia
81	7 - IX 12 ^r	Alessandro Gardelini	lartana	La Madonna di Carmeni	Francesco Longo et Steffano Gigo	Venetia
82	15 - IX	Zuanne Biasi	saetia	Di Carmine	Nicolo Magtenco	Venetia
83	15 - IX	Zuanne Biasi	polaca	S. Zuanne	Zuanne de Gioachim	Venetia
84	29 - IX	Domenego Dacipro	polaca	S. Nicolo et S. Zuanne Eremita	Marco Mauromati dalla Canea	Alessandria over Rossetto
85	13 - IX	Domenego Dacipro	nave	La Madonna di Carmine et S. Zorzi Apano- siffi	Chiriachi Arcanti	Alessandria
86	12 ^v 14 - X	Domenego Dacipro	saica	S. Veneranda	Valot Rais da Thenedo	Alessandrea
87	18 - X	Zorzi Moxia	nave	La Prospero	Giuglielmo Serpe	Ingiltera
88	20 - X	Michiel Sirigo	polacha	S. Maria del Ponte	Marc' Antonio Rayena	Venetia
89	11 - XI 13 ^r	Domenego Dacipro	saicha	S. Nicolo	Sigura Picicalli	Constantinopoli
90	16 - XI	Domenego Dacipro	schirazzo	S. Nicolo	Dimitri Soliro	Costantinopoli
91	2 - XII	Thomaso Pulopodhi	vasselo sive tartana	S. Iseppo Eona Ventura	Gasparo Gautiero	Venetia

1 6 3 8

92	13 ^v 1 - III	Marco de Giacomo	tartana	La Madona di Viazo	Claudio di Berti	Venetia
93	16 - III	Stamo Areta	saicha	S. Zorzi	Vulorais(?)	Rosseto
94	10 - IV	Zuane Biasi	nave	Gagielmo	Onufrio Bareta	Londra
95	12 - IV	Stamo Areta	sactia	S. Maria di Cavussi	Gioan Theofilacio	Rosseto
96	17 - IV 14 ^r	Menachem Constantin	berton	Speranza	Christoffalo Chiche	Ponente
97	20 - IV	Zorzi Muxia	berton	S. Daniel	Cornelio Claus	Ponente
98	20 - IV	Zorzi Muxia	berton	Neranzin	Francesco Christiano	Ponente
99	27 - IV	Zuanne Dibiasi	polaca	La Madona di Carmine	Filippo de Joanni	Venetia
100	27 - IV 14 ^v	Zuanne Dibiasi	polaca	S. Maria del Mar	Zuanne de Gregorio	Venetia
101	18 - V	Zuanne Calona	polaca	L'Anunciata et S. Giovanni Battista	Nicolo Magtiengo	Venetia
102	27 - VI	Stamo Areta	schirazzo	S. Zorzi	Savasto	Costantinopoli Rosseto
103	20 - VII 14 ^v -15 ^r	Stamo Areta	schirazzo			
104	3 - IX	Marco de Giacomo	tartana	La Madona di Bon Viaggio	Claudio di Berti	Venetia
105	9 - IX 15 ^r	Vicenzo Solima	tartana	La Madona di Carmeni	Anzolo Bonivento	Venetia
106	17 - IX	Bortolo Sclavo	berton	S. Maria della Gratia	Borttolo Labro	Venetia
107	19 - IX	Francesco Silvani	polacha	S. Maria di Gratia et S. Georgio		Venetia

15 ^v									
108	21 - IX	Marco de Giacomo	tartana	La Madonna del Rosario	Valentin de Piero	Venetia			
109	23 - IX	Bortholo Sclavo	berton	Gira Sol	Geronimo Albin da Venetia	Venetia			
110	1 - X	Stamo Areta	tartana	S. Maria	Dimitri Scliro	Rossetto			
111	8 - X	Stamo Areta	saettia	?	Giorgi Giatro	Siria			
16 ^r									
112	9 - X	Marco de Giacomo	polacha	La Madonna di Carmeni	Biasio Brocheta	Venetia			
113	18 - X	Bernardin Meazzi	polaca	S. Maria de Mar	Honorato Losello detto Dagnian	Venetia			
114	20 - X	Marco de Jacomo	pollaca	francese	S. Francesco di Giovanni Cornello	Venetia			
115	22 - X	Borttolo Sclavo	nave	Bona Ventura	Richardo Badelon	Inglitera			
116	22 - X	Borttolo Sclavo	nave	Avanzo Lisabeta	Elison	Inglitera			
16 ^v									
117	1 - I	Marco de Giacomo	tartana	S. Maria del Rosario	Bernardo Gian Boni	Allessandria			
118	19 - II	Giovanni Antonio Gobbati	tartana	S. Iseppo Bona Ventura	Bastian de Zuanne	Venetia			
119	21 - III	Marco de Giacomo	tartana	La Madonna del Bon Viaggio	Claudio di Bert	Venetia			
17 ^r									
120	22 - III	Raimondo Cairon	polacha	La Madonna del Rosario	Gian Domas	Allessandria			
121	28 - III	Piero Falgher	berton	La Fortuna Bianca	Thodoro de Piero	Ponente			
122	29 - III	Menachem Costantin Ebreo	nave	fiamengo	Christofalo Chicche	Ponente			
17 ^{r-v}									
123	22 - IV	Stamo Aretta	saica	fiamenga	Amiriali Raisi	Rosseto			

124	17 ^v 27 - IV	Stamo Areta	barca sive saica	fiamengo	S. Zorzi Potamiti	Giorgi Coleva	Arcipelago
125	14 - V	Zuanne Biasi	berton		Gira Sol	Gieronimo Dalbin	Venetia
126	24 - V 18 ^r	Stamo Areta	schirazzo		S. Nicolo	Janni Saiti	Rossetto
127	1 - VII	Zorzi Moxia	berton	fiamengo	La terra di Promessina	Martin Giansen	Ponente
128	10 - IX	Stamo Areta	vasselo over saita		S. Margarita	?	Allessandria
129	16 - IX 18 ^v	Francesco Babucha	tartana		La Madona di Bon Viaggio	Claudio Adiberti	Venetia
130	18 - IX	Francesco Babuca q. Draco	polaca		S. Maria di Scarpello	Michiel di Mattio	Venetia
131	18 - IX	Francesco Babuca	polaca		La Madona di Loretto	Vgetto Giuglia	Venetia
132	26 - IX 18 ^v -19 ^r	Zuanne Querini	tartana		Giessu Maria S. Anna	Isepo Baci	Rosseto
133	11 - X 19 ^r	Francesco Babuca	tartana		La Madona di Bon Viaggio	Francesco Foreto	Venetia
134	28 - X	Stamo Areta	schirazo		S. Nicolo	Siguin	Constantinopoli
135	28 - X	Stamo Areta	schirazo		S. Nicolo	J. Sarti	Constantinopoli
136	2 - XI 19 ^v	Stamo Areta	vasselo		S. Zorzi Apanosifi	Theodori da Neno	Constantinopoli
137	5 - XI	Stamo Areta	barca		S. Zorzi	Dionissi da Pavisì	Arcipelago
138	8 - XI	Stamo Areta	schirazzo		Potamiti	Zorzi Palanisin	Costantinopoli
139	12 - XI	Manoli Aramadani	berton	parestano	La Madona di Scarpelo		
140	21 - XI	Bernardin Balbi	berton sive nave	inglese		Francesco German	Inglitera

141	20 ^r 49 - II	Filippo Biasi	nave	La Concordia	Zoan Bule	Inglitera
142	20 - II	Filippo Biasi	berton	Benedition	Janachi da Lero	Inglitera
143	1 - III	Stamo Areta	barcha	La Madona di	Claudio Andiberti	Constantinopoli
144	16 - III	Emanuel Darodho	tartana	Buon Viaggio		Venetia
145	20 ^v 25 - III	Emanuel Darodo	tartana	La Madona di	Zuane de Agtasio- nachi	Venetia
146	45 - IV	Stamo Areta	schirazzo	Carmine	Andrea Giorgopullo	Rossetto
147	21 - IV	Manoli Darodho	over barca galion	S. Veneranda	da questa citia	Venetia
148	27 - IV	Stamo Areta	schirazzo	La Madona del	Andrea Cechini	Venetia
149	21 ^r 4 - V	Nicolo Cuduma	tartana	Rosario		Rosseto
150	8 - V	Stamo Areta	schirazzo	S. Nicolo	Giani Saita da Santorini	Rosseto
151	8 - V	Francesco Caloghusso	schirazzo	La Madona del	Marin de Zuane	Rosseto
152	18 - V	Stamatti Areta	schirazzo	Rosario		Rosseto
153	24 ^v 29 - V	Francesco Sanguinazzo	saicha	S. Maria d'	Piero Mina	Rosseto
154	5 - VI	Manoli Darodho	tartana	Amongo	Antonio Pegnoti	Rosseti
155	6 - VI	Manoli Darodo	polacha	S. Zuan Bat- tista	Thodhi da Neno	Constantinopoli
156	9 - VI	Zorzi Caludhi	schirazzo	S. Zorzi	Zorzi Cagliva	Arcipelago
157	22 ^r 9 - VI	Stamo Aretta	schirazzo	Potamiti	Miral Segò	Venetia
				S. Antonio de	Nicolo Magengo	Venetia
				Padove	Giacumi Cagliva	Rosseto
				S. Annuciata		
				S. Nicolo		
				S. Zorzi	Manoli da Naxia	Rosseto

158	26-VIII	Francesco Babuça	tartana	Del Bon Viaggio	Claudio Berti	Venetia
159	29-VIII 22v	Manoli Darodo	tartana	S. Eugenia	Zian Batista Polero	Venetia
160	3 - IX	Stamo Areta	schirazo	S. Maria	Dimitri Condarato da Paris	Smirni
161	13 - IX	Manoli Darodho	saettia	S. Maria de Grazia	Steffano Bracher	Venetia
162	2 - X 23r	Stamo Areta	nave	Panagia Fane- romeni	Nicolo da Schiatho	Arcipelago
163	3 - X	Stamo Areta	barcha	S. Nicolo	Jani da Santorini	Arcipelago
164	6 - X	Manoli Darodo	tartana	S. Anna	Pietro Masson	Roseti
165	12 - X 23r-v	Marco da Jacomo	saittia	S. Zuanne Bona Ventura	Ansias Lose	Venetia
166	25 - XI 23v	Marco de Giacomo	vasselo	La Madona di Amorgo	Giorgi Marladi	Constantinopoli
167	27 - XI	Stamo Areta	schirazo	S. Zorzi Pota- mitti	Michiel Averico	Arcipelago
168	30 - XI	Stamo Areta	barcha	S. Zorzi Apanosiffi	Theodhi da Neno	Constantinopoli

1. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΠΫΥΗΤΩΝ

- Agapito Zorzi A 150, 173
Aghladhi Nicolo A 271, 272, 273, 278
Anifandopulo Zuanne A 124
Aramadani Manoli B 1, 2, 6, 7, 8, 12,
13, 15, 41, 57, 65, 66, 70, 71 73,
74, 76, 77, 139
Areta Stamo B 32, 33, 36, 93, 95, 102,
103, 110, 111, 123, 124, 126, 128,
134, 135, 136, 137, 138, 143, 146,
148, 150, 152, 157, 160, 162, 163,
167, 168
- Babacopulo Giacomo A 159, 161, 164,
180, 195, 197, 205, 223, 248
Babuca Francesco B 19, 20, 129, 130,
131, 133, 158
Baci Girardo A 101, 171, 193, 222
Balbi Bernardin A 200, 257, 258, 277
B 23, 59, 67, 140
Balbi Zorzi B 40
Barbarigo Pollo A 41
Bellendi Domenego A 107
Benti Alvise A 4, 11, 12, 45, 115,
116, 211, 234
Benti Paulo A 162, 186, 191, 251
Biasi Giacomo B 29
Biasi Zuanne A 103 B 42, 49, 62,
68, 82, 83, 94, 99, 100, 125
Biasii Bortollo B 4
Biasii Filippo B 51, 78, 141, 142
Bisi Francesco B 18, 56
Brogognon Bortollo A 149
- Cacni Nicolo A 184, 210, 252, 262, 274
Cairon Raimondo B 11, 21, 22, 24,
30, 37, 38, 43, 47, 48, 50, 52, 61,
63, 120
Calergi Nicolo A 263
Caloghusso Francesco B 151
Calona Zuanne B 101
Caludhi Zorzi B 156
- Capsa Zuanne A 3, 62, 66, 67, 69, 75,
111, 118, 177, 192, 225, 226, 237,
238, 241
Casici Piero A 39, 71, 109
Cassimati Antonio A 166
Castrinopulo Michiel B 5
Codostaulo Manoli A 146
Comin Piero A 28, 72, 114, 121, 125
Constantini Abba B 64, 69
Constantini Menachem B 72, 96, 122
Cristoforo Nicolo A 123, 158
Cuduma Nicolo B 149
Cudumni Pero A 212
Curtesan Costantin B 3
- Dacipri Zorzi detto Camarioti A 15
Dacipro Domenego B 84, 85, 86, 89, 90
Da Gambari Bortolamio B 10
D' Agustini Perin A 165
Dal Gigante (Dagante) Zuan A 87, 88,
96, 131, 132, 136, 189, 209
Dall' Olmo Zuan Andrea A 113
Darodho Emanuel B 144, 145, 147,
154, 155, 159, 161, 164
Da Savoggia Vincenzo A 47
De Conini (Conis) Zuanne A 49, 51,
54, 77, 81, 85, 86, 95, 129, 139, 140,
148, 156, 185, 188, 204, 207, 208,
224, 227, 228, 232, 246, 250, 256
De Giacomo Gasparo A 56
De Giacomo Marco A 240 B, 92, 104,
108, 112, 114, 117, 119, 165, 166
Diedo Christofin A 108, 143, 265
Di Franceschi Gabriel A 120, 174
Di Franceschi Marco A 16
Di Ottavi Giacomo B 35
Di Rossi Giulio A 21, 30, 229, 268
- Emo Zuan A 73
- Faraclò Antonio A 217, 245
Falgher Francesco A 5, 55, 102, 104,

- 145, 167, 169, 170, 181, 201, 216,
236, 253, 260, 279
Falgher Piero A 13 B 80, 121
Fietto Francesco A 249, 276
Filimo Zuanne A 17, 19, 20
Fliscuni Thodorin A 267
Fotti Michelin A 160
Francesci Nicolo A 266
Franco Francesco detto Svattimi A 8,
57, 97, 122, 275
Franco Michiel A 219
Fuca Dimitri A 242
- Gaitani Zorzi A 196
Gardelin Alessandro B 16, 26, 54, 81
Gardisan Lodovico A 68
Garzariol Bortholo A 106
Gavala Manoli A 18, 99, 119, 142
Geriti Manea A 24, 31, 50, 52
Gierazugni Zorzi B 9, 28
Gobatti Giovanni Antonio B 118
Gobatti Michiel A 10, 64, 84, 98, 178
- Hierossolimiti Zuanne A 9
- Lombardo Borthollo q. Alvise A 147
Lombardo Bortolo q. Michiele A 1
Lombardo Giacomo A 33
- Manerba Gieronimo A 29
Manerba Zuan Antonio A 93, 154
Marini Francesco A 138
Marinoni Giacomo A 78, 79, 82, 105,
112, 127, 128
Masarachi Zorzi A 91
Matthioli Camillo A 235
Mauriano Michiel A 92
Mazzoleni Vincenzo A 2
Meazzi Bernardin B 113
Molvici Christofallo B 60
Moretto Agustin q. Marc' Antonio A
42, 53
Moxia Zorzi B 27, 53, 87, 97, 98, 127
Mussuro Dimitri q. Zorzi A 151
- Paghopulo Giogachi A 126, 239, 243
Panigeto Perin A 89
- Papadopullo Zuanne A 141
Paraschi Manusso A 270
Pascuci Alessandro A 35
Petrobeli Zan Giacomo B 79
Pigi Lorenzo A 110
Pigi Piero A 14
Plaidemo Piero detto Schilopsaro A
46, 152
Pulopodi Tomaso B 34, 91
- Querini Zuanne B 132
- Ralli Zuanne A 80
Raspi Anzolo A 155
Remel Zan A 214
Ricardi Antonio detto Crusso B 45
Riva Zuan Maria A 6, 25, 26, 34,
65, 100
Rizzardi Zuan Paulo A 59, 74, 94,
B 31
Russopsiri Zuanne q. Zorzi A 40
- Sallamon Marco A 130
Sanguinazzo Francesco B 153
Sarachinopulo Michiel A 32, 63
Sclavo Bortollo B 75, 106, 109, 115,
116
Scliro Dimitri Malvasioto B 17
Sicatiri Zacho A 70
Silvani Francesco B 44, 55, 107
Sirigo Michiel B 88
Solera Zuanne A 7, 43, 44, 58, 90, 134,
135, 153, 187, 190, 199, 206, 213,
215, 221, 247, 254, 255, 261, 269
Solima Marc' Antonio A 22, 36, 48,
182, 194, 230, 233, 244.
Solima Vincenzo B 46, 58, 105
Sosomeno Hercole A 157
Spagnioleto Alvise A 61
Strozi Anzolo A 37, 83, 133, 172,
175, 179, 202, 203
Surian Steliano A 163, 218, 264
- Testarossa Cristofalo A 168

Vanurone Henrico A 198	Zacco Dimitrio A 117, 176
Vicimano Constantin A 259	Zen Mattio A 27
Vidali Michiel A 38	Zen Nicolo A 231
Vido Giovanni A 183	Zen Zorzi A 144
Vlagho Nicolo A 137	Zentili Giorgi A 220
	Zerbara Henrico B 14, 39
	Zese Zuanne A 76
Zabagni Xenio B 25	Zilli Federigo A 23, 60

2. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΛΟΙΟΚΤΗΤΩΝ/ ΚΑΠΕΤΑΝΙΩΝ

Acher Guglielmo B 49	Bule Zoan B 141
Agien(?) Fedrico A 269	
Aguridhi Piero A 265	
Albin da Venetia Geronimo B 109	Cadena Antonio A 14, 32, 46
Alexandro Theodosio B 70	Cagliol Piero B 61
Amira Giorgi A 210	Cagliva Giacumi B 156
Amonte Giugelmo A 258	Cagliva Zorzi B 153
Andriansis Cristian A 228	Calafati Nicolo A 89
Arcanti(?) Chiriachi B 85	Calergi Nicolo A 123
Ardison Claudio A 25	Camarioti Zorzi A 218
Arvaso Zuanne A 15 163	Cantarella Anzolo B 35
Augulli da Lindo Paulin A 161	Carandoni Antonio A 155
Auti Gensen Cornelio A 206	Cechini Andrea B 147
Averico Michiel B 167	Chener Erico A 277
Axotti Giorgi A 57	Cherassino Nicolo A 68
	Chiche Christofallo B 14, 69, 96, 122
Bacchero Gulielmo A 6	Chinit Nicolo Gian A 185
Baci Isepo B 132	Chinitachi Steffano A 103
Badelon Richardo B 115	Christoforo Francesco A 160
Bareta Onufrio B 94	Classen Elbrande A 54, 77
Belon Claudio A 120	Claus Cornelio B 97
Berli Luca A 212	Coleva Giorgi B 124
Bernabo Zan Maria B 31	Condarato Dimitri B 160
Bilachi Manoli A 92	Conidi Mattio B 5
Bocheti Bortholomio A 226	Corneli Girardo A 138
Boni Bernardo Gian B 117	Cornelio Andrich A 208
Bonifatio Ponsio A 107, 133, 175, 202, 230	Cornelio Giacomo A 125
Bonivento Antonio A 62	Cornelio Giopa A 110
Borton Andrea B 46	Cornelio Giovanni B 114
Boteghier Antonio B 23	Cornelio Zuanne A 85, 96
Bracher Steffano B 161	Cornellison Diut (Hendric) A 169, 200
Brocheta Biasio B 79, 112	Corthopulo Zorzi B 45
	Crevelier Antonio B 43
	Cristiano Francesco B 98

- Crosmo Gulielmo A 186, 211
 Curmulissi Constantin A 240
- Da Egiena Andrea B 15
 D' Antonio da Santorini Zorzi A 52
 D' Antonio Paulo A 229
 D' Arbi Gulielmo B 34
 Da Curzula Agustin A 24
 Dal Berto Giovanni Battista B 67
 Dalbin Gieronimo B 125
 Da Lero Janachi B 143
 Da Limno Catacusino B 76
 Da Lindo Dimitri B 7
 Da Lindo Gianni B 33
 Dal Mars Antonio B 3
 Dal Zante Stathi A 151
 Da Metelini Comnino B 66
 Da Napoli Dimitri B 2
 Da Naxia Manoli B 157
 Da Neno Thodoro B 136, 152, 168
 Da Neno Trandaffillo B 25
 Da Omas Pietro B 52
 Da Omas Zuanne B 21, 38, 63, 120
 Da Paresi Piero A 252
 Da Parisi Dionissi B 137
 Da Patino Costa B 17, 36
 Da Patino Demetrio B 73
 Da Patino Manoli A 243
 Da Patino Michalo A 248
 Da Patino Todorin B 8
 Dapiran Zorzi A 76, 112
 Da Pizza Zorzi A 171
 Da Rodis Theodoro B 77
 Da Rodo Thodorin A 267
 Da Santorini Janni B 163
 Da Schiatho Nicolo B 162
 Da Stelizza Vincenzo A 31
 De Agiastonachi Zuane B 145
 De Agustin Antonio A 39
 De Andrea Giorgio A 270
 De Benetto Iseppo A 201
 De Bernardo Francesco A 66, 111, 177
 Decagora Giorgi B 6
 De Constantin Janni A 159
 De Filipo Francesco A 121
 De Gabrieli Amiriali A 220
 De Giacomo Agustin A 84
 De Giacomo Gieronimo A 118
 De Giacomo Piero A 28, 69, 235
 De Gianni Giorgi A 262
 De Gianni Michiel A 124
 De Giante Vil A 199, 213, 253
 De Girardi Domenego B 75
 De Gregorio Zuanne B 100
 De Joanni Filippo B 99
 De Leonardo Martin B 39
 Dell' Aqua Nadalin A 231
 Dellexa Giacomo A 198
 De Luca Cosma A 1, 27
 De Luca Nicolo A 114, 168, 268
 De Macri da Lindo Thodorin A 259
 De Manolaca Mandi A 37, 143
 Demans Petro A 225
 De Marco Francesco A 145, 170, 216,
 236, 260
 De Marini Dimo A 239
 De Martin Antonio A 19, 59
 De Michiel Nicolo A 153
 De Mosco Paulin A 137
 De Nicolo Doimo A 13, 65, 117
 De Nicolo Francesco A 21
 De Papa da Neno Thodorin A 205
 De Pero Janni A 149
 De Petro da Rodis Gianni A 223
 De Piero Zuanne B 58
 De Piero Thodoro B 121
 De Piero Valentin B 108
 De Pollo Antonio A 29
 De Rossi Pelegrin A 183, 221
 De Santorini Nicolo A 101
 De Santorini Zuan B 1, 13
 De Scio Nicolo A 50
 Desmeschio Dimitri A 197
 De Thettochi da Mitilini Fucha A 273
 De Zorzi Luca A 34
 De Zorzi Paulo A 35
 De Zuann' Antonio Lorenzo A 71
 De Zuanne Andrea A 72
 De Zuanne Bastian B 118
 De Zuanne Bortolamio da Patino B 12
 De Zuanne Code Nani B 64
 De Zuanne dalla Gola Piero A 261
 De Zuanne da Santorini Antonio A 7,
 23, 44, 58, 82, 105, 190

- De Zuanne Marin B 27, 51, 149
 De Zuanne Piero A 233
 De Zuanne Ruggier A 75
 De Zuanne Zorzi B 55
 Di Berti Albert B 48, 62, 92, 104, 119, 129, 144, 158
 Di Giovachin Zuanne B 20, 83
 Di Grandi Piero B 78
 Di Mattio Michiel B 130
 Dimisson Cornelio A 80
 Dimitropullo Staurachi A 93, 154, 217
 Di Rossi Battista A 251
 Disen Cornelio A 188
 D' Isepo Domenego A 26
 Doimo Francesco A 67, 179, 244
 Dragone Giacomo A 232
 Dudes Gulielmo A 139
 Duh Zuan A 88, 136
- Elison ? B 116
 Er (Her) Cornelio A 3, 47, 83, 131, 209
 Erman Gian A 42
 Erson de Dan Zuan A 157, 182
- Faro Francesco B 9
 Federico Zuan A 87, 204
 Figeto Zorzi A 264
 Fliscuni Thodorin A 41, 126, 158, 219, 245
 Flore Ai A 257
 Foreto Franceso B 133
 Forner Steffano A 278
- Gabriel Cordelli A 180
 Gal Gian B 68
 Galande Giorgio A 56
 Galcheas Avedi A 194
 Garcin Didric A 214
 Garvaso Piero A 172
 Gautiero Gasparo B 91
 Geniti Giorgi A 272
 German Francesco B 140
 Gerson Clas A 90
 Gerson Drich A 134
 Gerson Gian A 128
 Gerson Petro A 127
- Chalans Heri A 256
 Ghidun da Faches Turco A 184
 Ghielmanser Gielmo A 207
 Ghunefto da Scopelo Villa A 165
 Giacopsen Isbram A 254
 Gian Jacob A 55
 Gians Cornelio A 247, 255
 Giansen Martin B 127
 Giansen Sibran A 135
 Gias Ertem A 266
 Giatro Giorgi B 111
 Gigo Steffano B 81
 Gioel (?) Giovanni A 119
 Giorgopulo da questa citta Andrea B 146
 Gioson (?) lem A 43
 Girmondo Francesco B 30, 40
 Giugla Ugetto B 131
 Giustinian Zuan Battista A 122
 Gligadico Janni A 166
 Grannisco Petro A 113
 Gripari da Scio Gioanne A 275
 Guardigner Rimondo A 162
- Haidimon Martino A 132
- Ipsi Ilchi A 224, 250
- Labro Borttolo B 106
 Lidiaco da Lindo Michali A 274
 Lisco Cornelio A 167
 Lod (?) Gulielmo A 11
 Lod (?) Zorzi A 12
 Lombardo Honorato francese B 26
 Longo Francesco B 60, 81
 L' Osello Honorato detto Dagnian B 42, 127
 Loste Ansias B 165
 Luca Dimitri A 146
- Maggio Pietro A 94, 106
 Magienco Nicolo B 82, 101, 155
 Mainetti Zuan A 8
 Malorino Nicolo A 40
 Maraveglia Giannaco A 249

- Marladi Giorgi B 166
 Martensi Lole A 60, 79
 Martichio Piero B 50
 Martin Antonio A 237
 Martino di Franza Bortolomio A 173
 Masson Pietro B 164
 Mathat da Patino Leo A 195
 Mauromati dalla Canea Marco B 71,
 84
 Mazaravichi da Perasto Vincenzo B 80
 Mercante Giometto A 48, 74, 100, 130
 Mina Piero B 150
 Mitilineo Janni A 276
 Moggier Lorenzo B 4
 Moretto Lazarin A 20

 Nichitopulo Nicolo A 150
 Nicot Zuanne B 16, 53

 Olaco Fiamengo Zuan Nicolo A 279
 Oliva Francese Giacomo B 18, 29, 44,
 56, 72
 Ox Gulielmo A 129

 Palanisin Zorzi B 139
 Paraschi Mattio A 16
 Parente Michiel A 142
 Pedro Girardo A 49
 Pegnoti Antonio B 151
 Penzo Bortholo A 10, 38, 64, 98, 178
 Pertes (?) Giacomo B 24
 Petrens Gian A 53
 Petro Giacomo A 189
 Petropullo Michelin A 144
 Picicalli Sigura B 89
 Pietroson Nicolo A 140
 Piles Bastian B 22
 Pitasse (Petro) Pros Zuan A 86, 95, 148
 Pitasci Ghelmer A 227
 Piter Pros Devid A 156
 Poggio Biasio A 22
 Polero Gian Battista B 28, 159
 Pulimeno ? B 32
 Pulopodi Constantin A 70, 108

 Raisi Amiriali B 123

 Rais Valot (Vulorais) da Thenedo
 B 86, 93
 Ravena Marc' Antonio B 88
 Recusi Antonio (?) A 73
 Rodhioti Gianni A 242
 Rubeli da Lindo Zanni A 271
 Rugier Bernardo B 59

 Sagiavella Michel B 54
 Saiti Janni B 126, 148
 Saitti Antonio A 263
 Sarcoffa Janni A 97
 Sarti J. B 135
 Savasto B 102
 Scliro Dimitri B 41, 57, 65, 90, 110
 Scordili Giorgi A 141
 Seger Filippo A 36
 Segres Federigo A 81
 Sego Miral B 154
 Serpe Giugielmo B 87
 Sifugno Giorgi A 91
 Signin B 134
 Siris (Seresson) Federigo A 5, 78
 Smirno Zorzi A 18, 63, 99, 192
 Spagnolo Labriano A 193, 222
 Staprano Gulielmo B 37
 Startop Giovanni A 4, 45, 115, 191
 Stefano Gulielmo A 33, 116, 181, 234
 Strilinga Zorzi A 196
 Sturm Giacomo A 51

 Tabon Claudio B 19
 Testarossa Christofallo A 238
 Theofilacto Gioan B 95
 Tomaso da questa città B 74
 Torello Orlando A 203
 Torneli Matthio A 109

 Vassilopullo Giorgi A 147
 Vendeniato Steffano A 30
 Venturia Boggier A 102

 Xeno da Nisiro Manoli A 164
 Xenopulo Manoli A 152

Vagliariemo Hypem A 246
Vittorelo Rulan A 174

Zanpiero Nicolo A 9
Zermondo Francesco B 11
Zibon Zuan A 2

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ἀλεξίου: Στυλ. Ἀλεξίου, «Κοινωνία καὶ οἰκονομία στὴν Κρήτη κατὰ τὸν 16ο καὶ 17ο αἰώνα», στὸ συλλογικὸ ἔργο Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τ. 10, Ἀθήνα 1974, 207 - 210.

Ἀλεξίου, Κρητικὴ λογοτεχνία: Στυλ. Ἀλεξίου, Ἡ Κρητικὴ λογοτεχνία καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς, Ἀθήνα 1985.

Bertini: A. Bertini, «Sulle relazioni commerciali fra Venezia e Danzica nel secolo XVI», *Ateneo Veneto* 145 (1961), 73 - 84.

Λεονταρίτης: Γ. Λεονταρίτη, «Ἑλληνικὴ Ἐμπορικὴ Ναυτιλία (1453 - 1850)», Ἀθήνα, Ε.Μ.Ν.Ε.-Μνήμων 1981. [Πρώτη δημοσίευση: Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκδ., Ἑλληνικὴ Ἐμπορικὴ Ναυτιλία (1453 - 1850), Ἀθήνα 1972, 13 - 48, 472 - 487].

Παναγιωτοπούλου: Κρίστας Παναγιωτοπούλου, «Ἑλληνες ναυτικοὶ καὶ πλοιοκτῆτες ἀπὸ τὰ παλαιότερα οἰκονομικὰ βιβλία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας (1536 - 1576)», *Θησαυρίσματα* 11 (1974) 284 - 352.

Πλουμίδης: Γ. Σ. Πλουμίδη, *Οἱ βενετοκρατούμενες ἑλληνικὲς χῶρες μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου τουρκοβενετικοῦ πολέμου* (1503 - 1537), Ἰωάννινα 1974.

Tenenti Venezia: A. Tenenti, *Venezia e i corsari 1580 - 1615*, Bari 1961.

ASPECTS OF THE MARITIME ACTIVITY OF CANDIA IN THE 17th CENTURY

This study is based on two *quaderni* in the archive of the Duke of Candia. These were the guaranties given by ships before sailing from the port of Candia during the period 1608 - 1613 and 1634 - 1640, entitled "Carghi Spazzamenti di Vasselli" ("Pieggerie" 1608 - 1640). These documentary sources provide abundant information about the types and derivation of the ships, their port of destination and the origin of the patroni. The crisis in Venetian trade during the first half of the 17th century, due to the presence of English, Dutch and French ships in the Mediterranean is outlined by this evidence. On the other hand, intensive commercial activity by Greeks, not only in the region of Can-

dia but also further afield within the Mediterranean, is indicated. Finally, it is obvious that Candia was one of the most remarkable trade centres in existence in the 17th century and that it possessed a large number of merchants and navigators.

ANGELIKI PANOPOULOU